

Bibl.

306929

Bibl. Qu. 178

27.

100/1102

4. SZÁM
XXVII. ÉVFOLYAM

NYOMDAIPARI SZAKKULTURÁLIS FOLYÓIRAT * KIADJA
A MAGYARORSZÁGI KÖNYVNYOMDAI MUNKÁSOK
EGYESÜLETE * EZERKILENC SZÁZHARMINCHÉT MÁJUS 15
SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: BUDAPEST, VIII
KÖLCSEY UCCA 2. SZÁM * TELEFÓNSZÁM: 1-311-94

GRAPHISCHE REVUE * GRAFIKAI SZEMLE

Zeitschrift für das Buchgewerbe, Herausgeber: der Buchdruckerverein Ungarns (Budapest VIII, Kölcsey u. 2). Verleger: Alfred Halász; verantwortlicher Schriftleiter: Ladislaus Novák. Erscheint achtmal jährlich. Auflage dieser Nummer: 5500. Abonnement jährlich 7 Pengő

Grafikai Szemle

NYOMDAIPARI SZAKKULTURÁLIS FOLYÓIRAT
SZERKESZTI: NOVÁK LÁSZLÓ

KIADJA A MAGYARORSZÁGI KÖNYVNYOMDAI MUNKÁSOK EGYESÜLETE. SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: KÖLCSEY UCCA 2
1937 MÁJUS 15. XXVII. ÉVFOLYAM. 4. SZÁM. MEGJELENIK HATHETENKINT

A Nyomdász-Egyesület szakkulturális munkássága

nagyban hozzájárult már eddig is a magyar nyomdaipar színvonalának méltó magaslaton tartásához. Nélküle a háborúutáni megpróbáltatások idején — némely viszonylatban — balkáni nivóra süllyedtünk volna. Hiszen a meglehetősen szűkterjedelmű szakirodalmat leszámítva: máig is ez az egyetlen nyomdászati továbbképző alkalom Magyarországon. Ez van hivatva arra, hogy fiatalabb kollégáinkat illetően pótolja azokat a mulasztásokat, amelyek a mai tanonctartási rendszernek múlhatatlan velejárói, az öregebb nyomdászok számára pedig megadja azt a lehetőséget, hogy a nyomdászati technika és művészet fejlődését megérthessék és nyomon követhessék.

Továbbképző intézményünk ugyan még távolról sem teljes: még nem minden nyomdászati tudományt felölelő, de a fejlődés útján vagyunk, tancsoportjaink munkássága esztendőről esztendőre haladást mutat, s nem utópia immár az olyan elgondolás: vajjon nem lehetne-e ezt a szép munkát még szebbé, még nemezebbé, még intenzívebbé, minden kategória tudásanyagát felölelővé fejleszteni, úgyhogy a mostani egyesületi továbbképző idővel szinte kész akadémia-jává lenne a nyomdászati tudományoknak?

Az Egyesület továbbképző intézményének fönntartására és szélesebbkörűvé s mélyebben szántóvá fejlesztésére mostanában annál nagyobb szükség van, mert tipográfiai művészet dolgában gyökeresen megváltozott a külföldhöz való viszonyunk. Virágos, zöld szigetecske lettünk a szakművészetbeli közömbösség és kezdetlegesség tengerében. A magunk ősforrásaira vagyunk utalva. Északtól, kelettől, déltől azelőtt sem

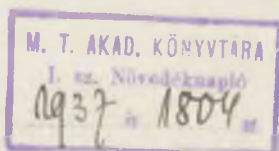
igen tanulhattunk, nyugat felől pedig a jótékony német hatás megszűnt. Amíg a nagy világrengés előtt öreg kolportőrünk havonként háromszáz német szakfolyóiratot adott el a budapesti nyomdáknak: manapság — valutáris meg egyéb okok miatt — hírmondónak is alig kerül hozzánk ilyen lap.

A német géptechnika és vele kapcsolatban a nyomtatóművészet nyilván megmaradt a maga tiszteletet parancsoló magaslatain, de már a szedésművészet dolgában nem Németország diktálja most az irányt meg a tempót. A weimari „Bauhaus” szétugrasztása óta a német tipográfia iránytűje-vesztett hajóként hanykódik a „nemzeties stílus” erőltetésének, meg a művészeti anarchiának Scyllái és Charibdisei között.

Másfelé kell fordítanunk szépet áhító tekintetünket. Talán a minden művészetek Mekkája, Párizs városa felé, ahol a szép könyv kultuszát is századokon át a legmegértőbbben szolgálták, s ahol a világkiállítások legnagyobb szerűbbjét rendezik meg az idei nyáron.

Valamennyi ipar, valamennyi életpálya elviszi oda a termelvényei, gépei, újításai legjavát. A nyomdászat is ott lesz a maga ezerágúságában, jelenével, multjával, minden csodás és hasznos vívmányával.

Ennek a nagyszerű kiállításnak megtekintése, a francia nyomdász-művészet megismerése, az ott adódó tanulságok magukba-szívása: forró vágya a szakkulturális munkánkban résztvevő fiataloknak. Némelyikük kiküldése valósággal közérdeke is volna a magyar nyomdaiparnak. Volna rája mód? A kormány, a hatóságok és elsősorban a nyomdafőnökök tudnának erre a kérdésre megfelelni.

Hirdetések korrigálásáról

A revizori munka után a hirdetések korrigálása a legfelelősségteljesebb nyomdai munka. Amiként a nem körültekintő revízió nagy anyagi károkat okozhat a nyomdának, ugyanúgy sok baj és kellemetlenség származhatik a hirdetések elhamarkodott olvasásából is. Korrektor szaktársaink nem egyszer tapasztalhatták, hogy a legcsekélyebb hibából is milyen nagy lármát csapnak a hirdető, és ennek rendszerint anyagi indítókai vannak. Különösen áll ez egyik-másik hirdetőirodára. Nem kell más, csak egy-egy betű rosszul „jőjjön ki”, máris kész a reklamáció. A legjobb eset, ha a hirdető ilyenkor megelégszik azzal, hogy a kiadóhivatal pótolja a hirdetést. Sokszor megtörténik, hogy valamilyen betűhiba miatt egyes hirdető egyáltalában nem hajlandók a már megjelent hirdetést kifizetni és a kiadóhivatal ilyenkor rendszerint a nyomdától kéri kárának megtérítését.

A hirdetéstördelők és korrektorok nagyon szomorú tapasztalatokat szereztek már ezen a téren az évek folyamán. Mert egy hirdetés a lapban nem az előírt helyre került, vagy mert egy nagy áruház különben is általánosan ismert házszámába hiba csúszott – például 11 helyett 13 –, a hirdetés kifizetését megtagadták. Noha a hirdetés elérte célját. De ürügynek nagyszerű, hogy a hibás hirdetést kijavítva, díjtalanul még egyszer közöljék.

Hogy miképpen kerülhetők el ezek a bajok, azt minden korrektor tudja. Mindannyian tudjuk, hogy a hirdetéseket fokozott figyelemmel kell olvasni. Különösen a cég nevét, címét, helyét és telefonszámát kell jól megnézni, – szokták mondani. De ez ne tévesszen meg senkit. Szabatosabban így kell megfogalmazni a figyelmeztetést: a hirdetések minden szavát a legnagyobb figyelemmel kell összehasonlítani a kézíráttal. Mert hiába jó a név, a cím és a telefonszám, ha az áru árában vagy az áru elnevezésében van hiba. A reklamáció csakúgy megérkezik, mintha a „fő”-szavakban lenne hiba.

Mindamelllett, hogy ezt mindannyian tudjuk, néha mégis megtörténik a hiba. Ennek az az oka, hogy mégsem koncentráltuk egész figyelmünket munkánkra. Valami vagy valaki megzavart. Lehet külső behatás, lehet belső ok: valamilyen gondolat tolatkodott tudatunkba akaratumk ellenére is. Szerencsére ez ellen is tudunk védekezni. Véde-

kezésünk legjobban bevált módszere: a fegyelem, az önfegyelmezés. A tolatkodó gondolatokat, gondokat munkánk közben tüstént el kell hessegetni és újból elolvasni a hirdetést, de most már aztán annál fokozottabb figyelemmel.

Mint minden téren, itt is a példák oktatnak legjobban. Meglátjuk ezekből, hogy milyen hibák eshetnek meg és hogy milyen súlyos következmények származnak a legártatlanabbnak látszó hibákból is. Megtörtént, hogy egy „részvénytársaság” a törvény értelmében közgyűlési meghívót tettetett közzé a lapokban. A társaság hosszú címében előfordul az „Általános” szó, amely az aláírásban véletlenül kimaradt. Noha a teljes cím a hirdetés elején hibátlanul már megjelent és a hirdető társaság a célját elérte, mégis megtagadta a hirdetés árának, 200 pengőnek a kifizetését. Bár még lett volna idő és mód rá, hogy pótolják a hirdetést, ezt a hirdető elutasította. A hirdetésügynök kérte a társaság ügyvezető igazgatóját, hogy fizesse ki a hirdetés árát, hiszen semmi kára a társaságnak nem volt, a hibáért felelős nyomdásznak ellenben kenyérébe kerül, ha a hirdetést ki nem fizeti. Az igazgató úr cinikusan nevetve azt mondta, hogy nem törődik a nyomdással, a 200 pengő az ő személyes haszna ebből az ügyből és nem fizetett egyetlen fillért sem. Így jutott teljesen ingyen hirdetéshez – az „igazgató”.

Egy árverező cég hirdetéséből kimaradt a sok elárverezendő áru közül a „szőnyeg” szó, amit azonban a „hiénák” ott láttak az árverésen. Az árverés megvolt, a szőnyeg elkelt és a hirdető – nem fizette ki a hirdetést. Egy másik hasonló cég 10.000 pengő kártérítést kért a lapkiadótól, mert egyik árverési hirdetésében 11 óra helyett 10 óra jelent meg az árverés kezdete gyanánt. Az árverező társaság nyomdász hullára is pályázott. Nagynehezen kiegyezett a hirdető – háromszori gratishirdetésben.

A tisztességtelen versenyről szóló törvényből kifolyóan is vannak néha-néha kellemetlenségei mostanában szaktársainknak. Az egyik kalapkereskedő hirdetésében a szedő és korrektor hibájából gyapjúkalap helyett nyúlszörkalap jelent meg 10 pengőért. A kalaposipartestület eljárását indította a szerinte tisztességtelen versenyt űző kalaposmester ellen. Nem használt a kézirát bemutatása, a korrektor szaktársnak az ipartestület ülésén kellett korrektúrával igazolnia, hogy a hirdető jóhiszemű és az ő hibájából maradt benn a hiba. Ilyen kellemetlen ügyet tárgyalt már a szabók ipartestülete is, mert az egyik szabócég hirdetésében a legjobb szövegből készült férfiruhát hir-

dette a „legszebb” szöveg helyett potom 50 pengőért. A szabócégnek be kellett bizonyítania, hogy a szócsere a nyomda hibájából került a hirdetésbe, különben tisztességtelen verseny címen indult volna ellene a valószínűleg elítéltetéssel végződő eljárás.

Ez utóbbi esetek olyan természetűek, amikor a hirdető jóindulata sem segít. Mert el kell ismerni, a legtöbb hirdető előzékeny és megelégszik a hirdetés pótlásával, vagy a hibás adatok egyszerű helyreigazításával. Például: „A hirdetésünkben ajánlott csipke méterje természetesen nem –.80, hanem –.08 pengő.” Az áruk hasábos felsorolásánál bizony előfordul, hogy egy-egy számoszlopba hiba csúszik bele.

Ha meg nem engedett haszonvágyból eredő rosszindulatról beszélhetünk, akkor egészen nyugodtan megemlíthetjük, hogy van egy-két hirdetői iroda, amely a korrektor tévedéséből jogtalan hasznot akar húzni, sőt sokszor húz is. Különösen az egyik a korrektorok valóságos réme, amely szinte hírhedt nevet szerzett magának nyomdai körökben.

Az egyik ilyen hirdetői iroda megteszi azt, hogy a legkisebb hiba miatt pótlást kér azzal, hogy a megrendelő nem fogadja el a hirdetést. A hirdetés kétszer már megjelent, ezt a két megjelenést ingyen pótolni kellett, úgyhogy a négyszeri közlésre föladott hirdetést a hirdetői iroda csak kétszer fizette meg, míg ő maga mind a négy közlésért kapja meg a közlési díjat.

Megtörtént, hogy a hirdető iroda nem elégszik meg a pótlással, mert a hirdetést csak egyszeri közlésre adták föl. Mit csinál ilyenkor a hirdetői iroda? Egyszerűen nem fizeti ki a kiadóhivatalnak a hibás hirdetést. A kiadóhivatal a nyomdát teszi ezért felelőssé, a nyomda vezetősége a hibát észre nem vevő korrektor. A korrektor, a szenvedő fél elment egyszer egy ilyen hirdetői irodába, hogy annak főnökét jobb belátásra bírja. Ez azonban azzal hárítja el a kérést, hogy nem tehet semmit, mert, mint mondta, a hirdetés föladója nem fizette ki a hibás hirdetést. A szaktárs elment a hirdető céghez, ahol megtudta, hogy az mitsem tud a hibáról és nyugtával igazolta, hogy a szóbanforgó hirdetést kifizette a hirdetői irodának. A hirdetői iroda így keresett a jutalékon kívül még a mások bőrén is. A kiadóhivatal nem akarván pörösködni, a hirdetői iroda zsebében hagyta a közlés árát. Elvégre összeköttetésben van az irodával és máskor is szüksége lesz még rája. Máskor is meggyőződtek már a kollégák arról, hogy a szóbanforgó hirdetői iroda nem a legtisztább módon igyekszik hasznot húzni valamely hibából.

A különböző helyekről vett főntemlített esetekkel is csak azt akarom szemléltetni, mi mindenre kell kiterjednie a hirdetés-korrektor, szedő és tördelő figyelmének, és milyen kellemetlenségek támadhatnak a legcsekélyebbnek látszó elnézésből is. Különösen, ha egy kevés rosszindulattal súlyosbítják azt.

A hirdetés-szedő és korrektor szaktársak azzal védekezhetnek legjobban az ilyen üzletfélkapzsisága ellen, ha szorosan ragaszkodnak a kézirat szövegéhez; ha nem hamarkodják el a hirdetés olvasását; ha a kézirat szándékos hibáit is a kézirat szerint javítják, vagyis meghagyják. Vannak nyilván beugrató hibák: az egyes áruk elnevezését szándékosan hibásan írják. Pl: krepdeschin, marokaine, poplen, schottis, mouszlin stb. Amint látjuk, felemás ortográfiával írja némelyik hirdető a divatcikkek neveit és ehhez ragaszkodik. Hirdetésben tehát ne keressük a helyesírást. Mert ez csak ürügy lehetne a hirdetés el nem fogadására. Ezért látunk sokszor keztyűt kesztyű helyett, keppet kep helyett, pellerint pelerin helyett, sőt köpenyt köpeny helyett.

Ez természetesen főképpen csak az olyan kákn is csomót kereső hirdető kéziratára vonatkozik. Általában tartjuk be a helyesírás szabályait a hirdetésekben is. Sok hirdető éppenséggel hálás, ha rosszul, helytelenül írt hirdetését a szedő, korrektor helyesbíti. A gyakorlott hirdetés-szedő és korrektor már érzi, hol kell szigorúan ragaszkodnia a kéziratához és hol nem.

Nagy áruházak és régi, ismert cégek sokszor szándékosan hibásan közlik hirdeteikben üzletük házszámát. Sőt minden lapban más-más házszámot írnak, hogy így ellenőrizzék az illető lap értékét hirdetés szempontjából. Megtörtént, hogy a hirdetés szedője vagy korrektora helyesbítette a „hibás” házszámot, mert véletlenül tudta a helyes számot. Ebből mindig baj származott. Abból ellenben sohasem származhat nagyobb baj, ha ragaszkodunk a kéziratához.

Amint a főntemlített is kitűnik, nagyon kényes tárgyban szólottam a szaktársakhoz. Egyéni megérzés dolga, hogy hol és mikor javíthatunk a hirdetéskéziraton, hol és mikor ragaszkodjunk hozzá. Felelősséget vállal magára, aki itt merev tanácsokkal akar szolgálni. Kétes esetekben – hacsak mód van rá – mindenesetre a leghelyesebb, ha a kiadóhivatallal vagy a hirdetővel lépünk érintkezésbe.

A hirdetés-szedő és a hirdetés javító korrektor, amikor munkájához fog, mindig gondoljon arra, hogy hiba esetén ritkán számíthat elnéző jóindulatra, ami a dolog természetéből folyik is. Ezért: figyelem!

R A S O F S Z K Y A N D O R :

Még egy adag hibalehetőség

Van-e olyan szedő, aki valamely kompressz, mondjuk gépszedésű művet vagy lapot tördelvén, át ne vitt volna téves helyre egy csomó sort, avagy el ne hagyta volna azokat tévedésből? Azt hiszem, még a leggyakorlottabb és a leghiggadtabb kollégával is megessett az ilyesmi. Átalakításszerű korrekciók, szinte azt lehetne mondani: újból való tördelés esetén fordul elő leginkább az ilyen tévedés, amikor előttünk vannak a megtördelt oldalak és valamely beszurás vagy tördelés miatt igyekeznünk kell vagy erősebben tágitani a szedést, vagy jobban összeszorítani azt, hogy a beszurás előidézte sortöbbletnek néhány oldalon belül helyet szorítsunk, illetve a törlés okozta sorkevesebbet a szedés ábrázata erősen meg nem csunyító módon, tágitás útján pótoljuk lehetőleg minél kevesebb oldalon belül, nehogy emiatt a végtelenségig kelljen újratördelnünk. Az ilyen munka igyekező hevében a téves átvitel vagy az elhagyás bizony megeshetik és szerencsés ember az, aki ezt a balfogását legott észreveszi. Valahogy az az érzésem, hogy a kéziszedés virágkorában ritkábban fordultak elő ilyesfajta elsiklások, mert a rengeteg egyes betűből álló soroknak ide-oda való átvitele mintha nagyobb, koncentráltabb figyelmeztetésre kényszerítette volna a szedőt; míg a Linotype-sorokkal játszva könnyedséggel végrehajtható szükségképpen helycsereberelés az agynak figyelmeztető munkáját alighanem meglazítja. Az ilyen műszedői munkánál történhetik meg leginkább az a baj is, hogy egy teljes oldallal többet vagy kevesebbet nyervén, az ebből adódó újra való oldalszámozásban, a paginálásban is ejthetők hibák és ha nem azonnal, vagy legalább is nem minél kevesebb oldalon belül jövünk rá nemű tévedésünkre: újból kezdhethetjük a paginálást, amit pedig nem lehet egyszerű, árral való kezeléssel megjavítani, hanem a körülkötött oldalról föl kell bontani a zsinórt, az oldalszámot kicserélni és újra körülkötöni. Am ha az oldalszámozásban azért ejtettünk hibát, mert például valamely vákátoldalt nem vettünk számításba: olyan munkák esetén, amelyek többé nem mennek korrekcióba, csak az oldalaknak a gyorsajtó zárólemezeire való kivetésekor – németesen: a „kilövés” alkalmával – ocsúdunk rá tévedésünkre.

Rutinmal rendelkező tördelő-szedőknél az ilyenfajta hibaejtés majdnem kizárt dolog, de kezdő tördelő-fiókák néha belegabalyod-

nak az ilyesmibe, főként ha olyan műről van szó, amelyekben a fejezet-, rész- vagy egyéb címdalok miatt sok a vákátoldal. De úgy is történhetik elpaginálás, hogy csak két oldal pagináját cserélik el tévedésből és ahol a géprevíziót végző személynek nincs meg az a megátalkodott jó szokása, hogy az ívkivetés helyességének bebizonyodása után az oldalak végét összeveti a következő oldalak elejével, még az a csúfság is megeshetik, hogy a kilövés helyes ugyan, de az oldalak szövege mégsem folytatódik rendesen egyik oldalról a másikra, és esetleg – minthogy nem vette észre senki – úgy is nyomtathatják ki annyi példányban, amennyiben megrendelték és nyomtathatják kijavítottan újból, – föltéve persze, hogy a bekötés vagy összefűzés előtt vette észre valaki, mert az is megtörténhetik, hogy már csak azután szúrja meg valakinek a szemét ez az akkor már szinte helyrehozhatatlan galiba. Kissé elmerészkedett végkövetkeztetés ez részemről, ámde melyik könyvnyomtató mondhatja, hogy a kedvezőtlen körülmények annyira sohasem találkozhatnak össze egy végzetes pechsorozat következményeként, miszerint mindez lehetővé váljék?

Képekkel tarkított művekben meg se szeri, se száma a hibalehetőségeknek. Főként ha gépszedésről van szó, amikor is gyakran megtörténik, hogy a sorokat teljes szélességre szedték és a tördelés alkalmával fölmerült annak a szüksége, hogy egyik-másik keskenyebb ábra miatt szöveget is kell melléje szedni és ez okból át kell szedni egy csomó sort. Ha a gépszedő az átszedendő részletben újabb hibákat ejt, pláne ha abból valamit kihagy vagy kettőzöttlen szed és legott nem olvassák át, amint az az ily esetek legnagyobb részében történni szokott: nem szorul bővebben magyarázatra, minő bajok forrása csobog itt is szép csendesen. A képaláírásokat is rendszerint csak a tördelés alkalmával szedik le vagy kézzel, vagy szedetik le gépen és ezeket sem igen szokják átolvasni vagy átolvastatni; már most, ha az ilyenmód ejtett hibákat a nyomtatás megkezdéséig senki sem vette észre és a géprevíziót végző személy rutinhiány folytán – nem a hivatásos revizorra gondolok – sem veti magát alá annak a fáradságnak, hogy a képét magyarázó szövegsorokat átolvassa: azok a hibák bizony napvilágot látnak és bosszantják az olvasók ezreit és még az az eset a jobbik, ha csak betűhiba, nem pedig valamely egészen más képhez szóló magyarázó szöveg dísztelenkedik egyik-másik ábra alatt.

Magukkal a képekkel, jobban mondva azok kliséivel is történhetik sok cifra baj. Ha kevés a képanyag valamely munkában,

csak úgy eshetik hiba, ha az ábrák úgy terjedelemben, mint ábrázolásban nagyon hasonlítanak egymásra és kliséiket tévedésből elcseréljük, vagy ha előttünk ismeretlen anyagok vagy szerkezetek ábráinak kliséit – nem lévén bennük betű- vagy egyéb jelzés – megfordítva, vagy függőleges helyezés helyett vízszintes helyzetben tesszük be a szedésbe.

A mutációk hibalehetőségeiről is röviden mondom el néhány szót. Hányszor történik meg, hogy valamely napilap, hetilap, időszaki folyóirat címfejeinek és oldalszámfejeinek mutálása közben egyik-másik helyen hiba csúszik be? Ezeket a megmutált címfejeket és oldalszámfejeket nem mindenhol és nem minden esetben nézetik át valakivel, pedig az a szedő, aki a mutálást végezte, bizony tévedhet, még ha váltig mondják is, hogy nem szabad. Észreveheti ugyan revízió esetén még valaki a hibát, de ahol már hibával ellátottan öntötték le a címfejet tartalmazó oldalt és a rotációs hengerére rácsavarták: mennyi idővesztéssel jár a másodpercekre kiszámított időben az újraöntés és újrarácsavarás, ha a legjobb eshetőséget vesszük is számításba? Az akcicens és merkantil munkák területén előforduló ezerfajtájú mutációk – kisebbterjedelműek, átalakítászerű nagyobbak, csak a nyomtatás vagy a papír más színében megnyilvánulók – pedig a nyomdászai tévedhetésnek ugyanannyi forrását jelenthetik, ha nem gyakorlott kézre bízzák elintézésüket. Az ilyenfajta tévedések legbiztosabb elhárítójaként az bizonyult, hogy a korrektúrabaküldés alkalmából a mutációt fölűntetik a levonatokon: ahol szövegelhagyás szükséges, üres papírszeletek átragasztásával; ahol szövegváltozás szükségeltetik, a mutált szövegrészeket levonatóra való ráragasztásával; ahol újszöveg kívántatik: az új szöveg levonatóra beragasztásával; ahol nyomtatásszín- vagy papírszínváltozást írnak elő: az előírásnak a levonatokra való kiírásával, végül az egyes mutációk példányszámának az illető levonatokra való rájegyzésével. Ilyen előkészítettség esetén, ha a megrendelő a korrektúralevonatokon jóváhagyta a mutációkat, a hibázás lehetőségét úgyszólván csirájában fojtottuk el, mert a jóváhagyott, kellően elkészített mutációlevonatok segítségével könnyen eligazodhatik a legbozótosabb mutáció-dzsungelben úgy a mutálást végző szedő, mint az ellenőrző, géprevizíót átnéző személy is, de még a példányszám, nyomtatásszín és papírosszín dolgában a gépmester is. Ámde hány nyomda van, ahol azt nem így csinálják és hányszor adják meg az árát ennek a tapasztalatlanságunknak?

H O R V Á T H F E R E N C :

Levélpapírosok szedése

Az úgynevezett magánlevélpapírok tulajdonképpeni célja, hogy távollévő ember-társainkkal gondolatainkat közöljük. Megszokottan a papíros felső balsarkában a vezeték- és keresztnév, vagy csak a keresztnév-, de igen gyakran csak monogramnyomatással. De szedhetünk középre zárt, vagy újszerűbb szövegelhelyezésű, esetleg finom vonallal vagy szignettel kombinált magánlevélpapírosokat is.

Ezenkívül vannak még hivatalos levélpapírosok, melyeknek szedését minden cifraságtól mentes, nyugodt hatású betűkből, egyszerű és komoly formában oldjuk meg.

Bennünket nyomdászokat a magánlevélezésben és hivatalosan használt levélpapírosoktól eltekintve, elsősorban az ősi levélfarmakkal szemben, a mindennap igen nagy tömegben szétmenő üzleti levélpapírosok érdekelnek, amelyek kivétel nélkül cégnyomatással készülnek és ennek következtében a nyomdai munkák tekintélyes részét teszik. Az üzleti levélpapírosoknak szedés-főllülete a papírosnak legfőbb egyharmadrészét foglalhatja el. Az esetleges mellékszöveget baloldalon, keskeny sávban, vagy pedig alul helyezjük el. Keltezése gyakran kurzív, de sokszor az összhatás megkívánja, hogy ugyanolyan típusú betűből szedjük, mint a többi szövegbetű. Elhelyezése a papíros jobboldalán, fent. A fölülte levő szövegcsoportok is megszabhatják a helyét és különösen ha vonallal aláhúzzuk, egyensúlyozó szerepe is lehet. Volt idő, mikor azt tanították, hogy levélpapírost csak finom hatású, világos betűkből szabad szedni, mert az nem reklám. Ezt ma nem fogadhatjuk el, mert minden esetben más és más alapja lehet a betűmegválasztásnak. Egy példával így jellemezhetjük ezt: Két levélpapírost teszünk egymás mellé, mindegyik kifogástalan összhatású, csak az egyik világos, a másik pedig sötét betűkből van szedve. Arra a kérdésre, hogy melyik a jobb, azt felelhetjük: az a legjobb, amelyik könnyedségével, vagy erősebb vonalú megoldásával legjobban kifejezi a cég foglalkozásának (pl. illatszergyár vagy vasipar stb.) jellegét. Egyébként is a rendelő kívánsága döntően befolyásolhatja munkánkat, ha reklámnak tartja a levélpapírosát és ki is választja azt a betűt, amelyből szedhetjük. A mai viszonyokban aránylag ritkábban van alkalmunk két vagy többszínű levélpapírost készíteni. Az a körülmény, hogy a legtöbb levélpapíros, úgy

mint régen, egy színben készül – és a kor követelményeinek megfelelő modern betűk hiánya is – nehéz feladat elé állít bennünket. E nehézségek leküzdésére törekedünk a munka jó összhatása, a betűk jó aránya, a sorok elhelyezése és beosztása útján.

Az üzleti levélpapírosoknál reklámhatásra is törekedhetve, sokkal merészebben dolgozhatunk. Azonban lehetőleg mindig a legegyszerűbb eszközökkel igyekezzünk a legjobb hatást elérni. Bátran mondhatjuk, hogy tisztán betűkből is jó levélpapírost szedhetünk, mert a középre zárt soroktól kezdve, különböző sorcsoportosítások egyéb lehetőségeivel párosulva (kontraszthatás, ritkítás, iniciálé stb.), a legtisztább és legbiztosabb alapjai a jóhatású szedésnek. Ezekbe a mindig szép és természetesen a szöveg értelmes elhelyezésén alapuló elgondolásokba vonallal igen sok változatosságot vihetünk. Ugyanis itt is hangsúlyozzuk, hogy a betű mellett elsősorban a helyesen alkalmazott vonalat használhatjuk a leghatásosabban. 1920-ban azt írta boldogult Wanko szaktársunk: „A szedő a pusztá betűben és a tipográfiai egyenes vonalban kell, hogy megtalálja azokat az eszközöket, amelyeknek segítségével célját és főadatát: a jó, szép és nyugodt hatású nyomtatványt előállíthatja”. A mai tipográfiai törekvéseink is ezt bizonyítják. A vonalat akkor alkalmazzuk ideálisan a mai értelemben, ha mint tiszta egyenes vonal kíséri vagy egyensúlyozza a szöveget.

A szemben levő oldalon a következő példák illusztrálják a vonalak ilyen egyszerű alkalmazását, valamint a különféle sorcsoportosítások természetes lehetőségét:

1. Egyszerűen középre zárt sorok, helyes arányban megválasztott betűfokokozatokkal.

2. Iniciálás megoldás, mely egyben az összes sorok kiindulópontja.

3. A fősor kitolva addig, amíg a szöveg egységesen foltozott képez.

4. Ellenkező módon való sorcsoportosítás, vonalegyensúlyozással.

5. A szövegelhelyezések egyik módja, vonalakkal kombinálva, a szöveg lényegét kontraszthatással érzékeltetve. (Két színben való nyomtatáskor egyforma típusú betűkből szedve, a második színben emeljük ki.)

6. A legegyszerűbb, arányos felezéssel elosztott szöveg.

A fősorolt példákkal azt is igyekszem bizonyítani, hogy nem szabad az egyszerűnek látszó, természetes sorkiképzésen alapuló szedésmegoldásokat lebecsülni. Ha valaki izléséhez és tehetségéhez mérten törekszik arra, hogy szedése minél megkapóbb legyen, hibát követ el, ha mindenáron valami „rendkívüli” megoldást keres.

STUX BÉLA
MÉRNÖKI IRODÁJA
GYŐR
TELEFÓN: 3-96

1. példa.

STUX BÉLA
MÉRNÖKI IRODÁJA
GYŐR
TELEFÓN: 3-96

2. példa.

STUX BÉLA
MÉRNÖKI IRODÁJA
GYŐR
TELEFÓNSZÁM: 3-96

3. példa.

STUX BÉLA
MÉRNÖKI IRODÁJA
GYŐR
TELEFÓNSZÁM: 3-96

4. példa.

BUDAPESTI **KORREKTOROK** **ÉS REVIZOROK** KÖRE

5. példa.

BUDAPEST, 193
VIII, KÖLCSEY UCCA 2

Merkur

szállítmányozási vállalat részvénytársaság

Irodák és raktár: Budapest XI, Horthy Miklós út 15. szám.

Kapcsolat valamennyi
magyar szállítmányozási vállalattal.
Beraktározási vállalkozás.

*

Telefón: 1-444-33

6. példa.

A nyomtatómunka kalkulációja

A nyomtatási feladatok sokoldalú változatossága és a gépterem különleges technikai berendezése azok a tényezők, melyek a nyomtatás kalkulációjának kényes, sokat vitatott – és végső nyugvópontra még mindig nem jutott – kérdését megszabják.

E kérdés tárgyalását azzal a megállapítással kell kezdeni, hogy a géptermi termelő munka kalkulációja egészen más természetű és sokkal bonyolultabb, mint a szedésnek a kalkulációja. Mint már a korábbi kalkulációs ismertetésekben kifejtettük: mindenféle szedést az óránként való, illetőleg az 1000 „n”-es teljesítményi egység ára szerint kalkulálhatunk. A nyomtatásnál azonban ilyen általános érvényű közös egységárak az összes gépekre egyformán nem érvényesülhetnek. Egységes géptermi óraár és egységes nyomtatási ár bevezetése már azért is helytelen volna, mert a gépterem berendezése különböző típusú és az egyes típusokon belül különböző méretű gépekből áll. Ez a technikai körülmény a helyes kalkuláció irányelveivel foglalkozó szakemberek számára igen nehéz megoldásúvá tette a géptermi teljesítményegységek önköltségi kalkulációját. A különböző főfogások azonban abban mégis megegyeznek, hogy a nyomtatógépek beszerzési költsége közötti lényeges különbségek, valamint a gépek nagyságához képest különbözően alakuló személyzeti és üzemfenntartási költségek a helyes nyomtatványkalkuláció szempontjából megkivánják a nyomtatógépek szükség szerinti osztályozását. Ennek az elvi elgondolásnak alapján keletkeztek a különböző típusú és nagyságú gépek szerint változó egyengetési és nyomtatási munkaár-tételek, amelyeket a nyomtatandó papirosnagyság szerint osztályonként rendszeresítettek.

Vegyük most sorjába a különféle géposztályokat. Mint ismeretes, háromféle nyomtatógép-típus van: tégelyes sajtó, gyorsajtó és rotációs gép. Az utóbbival való foglalkozás a kalkuláció alapismeretein kívül esik, így csak a két első géptípust tárgyaljuk.

A tégelyes gépek kalkulációs osztályozása nemcsak nagyság, hanem típus szerint is szükséges. Az „amerikai gép” kezelésével szemben egy hasonló nagyságú Phönix- vagy Viktória-gép kezelése sokkal több gondosságot és időt kíván, azonkívül e gépek beszerzési ára között is különbségek vannak. A néhány évvel ezelőtt kidolgozott,

de a konkurenciális viszonyok folytán figyelmen kívül maradt budapesti nyomtatványárszabás a tégelyes gépeket három osztályba sorozta. I. osztály: egyszerű tégelyes 25×35 cm-ig (10-es kvart); II. osztály: Phönix és Viktória 10-es kvart és egyszerű tégelyes 10-es folióig (35×50 cm-ig); III. osztály: az utóbbi méretű Phönix- és Viktória-gépek. A gyorsajtóknál az említett nyomtatványárszabás 50×70 cm-ig, 70×100 cm-ig és 100×140 cm-ig terjedő nyomtatófőlőletű, vagyis 10-es, dupla 10-es és négy-szeres 10-es papirosfőlőletű gépeket különböztet meg; továbbá e gépméreteknél a középárányosait, azaz összesen öt osztályt. Láthatjuk tehát, hogy eszerint a gépek osztályozásánál végig a 10-es papirosnagyság kombinációi szerepelnek. Megjegyezhető, hogy az egyik igen példás külföldi tarifa hét osztályba sorozza a gyorsajtókat. Alapjában véve nem is annyira a kisebb vagy nagyobb mérvű osztályozás, hanem magának az osztályozásnak kalkulációs rendszerítése a lényeges.

A nyomtatógépek osztályozásának leírása után továbbmenőleg irányadónak tekintjük, hogy a nyomtatásnak a munkamenete két munkarészletből áll. A nyomtatást előbb elő kell készíteni, vagyis a nyomtatóformát zární és egyengetni kell és csak ezután következik a továbbnyomtatás. Mind a két művelet külön munkateljesítmény és természetesen, hogy ezek külön-külön szerepelnek a kalkulációban is. A megkülönböztetés azért is szükséges, mert ugyanazon géposztálynál az egyengetés és nyomtatás óraára között is eltérés van. Az egyengetési óraár, mivel egyengetés közben a gép legnagyobb részét áll, s hajtóerőt és festéket alig fogyaszt, a kisebb üzemköltség folytán olcsóbb, mint a nyomtatás óraára.

Az eddig elmondottakat összegezve, lényegében a nyomtatás kalkulációja tehát a gépek osztályozásának alapelvein épül föl külön egyengetési és külön nyomtatási ártételek szerint. Az egyes ártételek megállapítása – amint ezt a szedés kalkulációjánál már említettük – az önköltségszámítás főadata. Vagy pedig – ami kényelmesebb és a közös ipari érdekek szempontjából előnyösebb – az ipar összességétől elfogadott és tiszteletben tartott egységes nyomtatványárszabás vonatkozó ártételeit kellene figyelembe venni. A közös nyomtatványárszabás szintén pontos önköltségszámítás eredménye, csak nem egy, hanem több üzem számításainak egybevetése alapján készül.

A kalkulátornak ismernie kell a különféle gépek teljesítőképességét. Szükséges, hogy megfelelő technikai képzettségének segít-

ségével megállapíthassa az adott esetben a legelőnyösebben kivitelezhető munkamenetet. Elsősorban meghatározandó tehát, hogy egy bizonyos munka nyomtatásához melyik géposztályhoz tartozó gép lesz a legalkalmasabb.

A továbbiakban most csupán az egyengetés kalkulációjával foglalkozunk és majd a következő számban térünk át a továbbnyomtatással kapcsolatos kalkulációs kérdésekre.

Két számtani tényező ismerete szükséges az egyengetés kalkulációjához: az egyengetési óra ára és az egyengetés időtartama. Az egyengetési óraárak, miután az önköltségszámítás vagy tarifa alapján ismertek és úgyszólván géposztályonként előzetesen rögzítve vannak, szorzandók az egyengetési idő óraszámával és megkapjuk az illető esetben az egyengetési munkafeladat árát. Most lássuk ezután, milyen szempontok szerint kalkulálható az egyengetési időtartama.

Hogy egy bizonyos forma nyomtatásra való előkészítése, vagyis zárása és egyengetése mennyi ideig tart, illetve, hogy ezért a munkarészletért hány egyengetési óra számítandó föl, tulajdonképpen az időbecslés kérdése. Mivel azonban a nyomtatóformák még hasonló munkáknál is mindig más és más természetűek, és így egyengetés közben a gépmester gyakran váratlan technikai nehézségekkel és meglepetésekkel találkozhat, a rendszeresített kalkulációra való törekvés odairányult, hogy az egyes nyomtatványokat mineműségük és kivitelük szerint csoportosítva, ezek egyengetéséért pauszidőt, illetve pauszidőket számítsanak. (Megjegyzendő, hogy ez az eljárás nem teszi teljesen fölöslegessé az esetenkénti idő- és árbecslést.) Pauszidő alatt itt egy bizonyos géposztályhoz, illetőleg kivitelezés szerint egyszerűbb, jobb stb. munkacsoporthoz tartozó forma egyengetési ideje értendő. Ez az átlagos idő egyes formánként az árszabásban meg van állapítva, ami minden esetben nagy könnyebbséget jelent, különösen a szedőkiből vált és még kellő gyakorlatot nélkülöző kalkulátoroknak. A pauszidő pedig összességében kifejezi egy bizonyos forma egyengetésének az árát, vagyis az egyengetési órák számának és egy egyengetési óra árának szorzatát.

A kialakult gyakorlat, úgyszintén a közös nyomtatványárszabások szerint az egyengetésért fölszámítandó órák, illetve átalányárak szempontjából a nyomtatványokat elsősorban egyszerűbb és jobb munkákra osztályozták. Egyszerűbb munkáknak tekintik főleg a síma szedésű időszaki lapokat, folyóiratokat, könyveket, ügykezelési nyomtatványokat. A jobb munkákhoz tartoznak az akcidenziák és általában a gondosabb

egyengetést kívánó nyomtatványok. Az egyengetési idő tartama természetesen géposztályonként, illetve a formák nagysága szerint változik. Általában az a szokás, hogy a jobb munkákért 20–30 százalékkal többet számítanak föl, mint az egyszerűbbajta munkákért.

Ha a nyomtatás stereotípiái lemezekről történik, az egyengetés kb. 70–90 százalékkal drágább mint rendszeren, mivel a lemezek fölüllete nem olyan egyenletes, mint az eredeti szedés és a lemezek alatt is egyengetni kell.

Külön elbírálás alá esik az egyengetés, ha a nyomtatóformában klisék fordulnak elő. Ezeknek egyengetése tudvalevőleg hosszú időt vesz igénybe. A fotokémigráfia technikai fölénye és olcsósága csaknem teljesen kiszorította a fakliséket és így a kliséegyengetés kalkulációjánál most csak az úgynevezett fototípiákat (vonalas klisé) és a raszterpontok hálózatából álló autotípiákat vesszük figyelembe. A fototípiák egyengetése jóval kevesebb munkával jár, mint a többféle árnyalatú, kivágásokkal, illetve mechanikailag kréta-reliefekkel előkészített autotípiák egyengetése. A nyomtatóformában előforduló klisék terjedelmükhöz mérten az egyengetési órákat jelentékenyen megrágitják. Az árszabás szerint például ha az egyszerű szedésű nyomtatóforma egyengetése 2 óra, akkor ha a formában levő fototípiák 50 százalékgig, vagy az autotípiák 30 százalékgig terjednek: az egyengetésért $3\frac{3}{4}$ óra, ha pedig a fototípiák 50 százalékon vagy az autotípiák 30 százalékon túl terjednek, az egyengetésért hét és fél óra számítandó föl. Hasonló arányú különbség érvényesül a többi formáknál is. Ez a számítási mód nyilvánvalóan némi bizonytalanságot is rejt magában. Ezért helyesebb volna külföldi mintára az illusztrációs egyengetést négyzetcentiméteres alapon kalkulálni.

Három- és négyszínnyomatok egyengetését természetesen színként kell fölszámítani. Hajszálpontos regiszter és rendkívül gondos egyengetés szükséges ezeknél a kényes munkáknál. A színes formák egyengetése egyenként is drágábban számítandó, mint a rendes autotípiáké.

Az itt föl sorolt egyengetési munkacsoportok természetesen nem ölelik föl az egyengetés összes számbajöhető eseteit. Kiegészítésül még csak annyit, hogy az egészen könnyű formák, melyeknek szövege nagyon kevés, valamint a nagyon nehéz formák egyengetése, végül a rendelő kívánságára eszközölt géprevízió és esetleges várakozási idő a munkához szükségelt idő szerint az illető géposztálynak megfelelő órában számítandó föl.

IFJ. NOVÁK LÁSZLÓ:

Egységesítsük a színek elnevezését!

Lapunk legutóbbi számában Fisch József szaktársunk, a Színkeverés Kézikönyvének mestere, a festékgyártás régi hibáját említi föl igazi hozzáértéssel. Kifogásolja a festékgyárak ama szokását, hogy az egy és ugyanazon árnyalatú festéket ahány gyár, annyi-féleképpen kereszteli el. Síkra száll amellett, hogy a festékgyárak térjenek át az egységes elnevezések rendszerére. Érvekkel is alátámasztja támadását. Ilyen érv például az is, hogy az üzemeknek sokkal könnyebb volna a festékek megrendelése, de főként a gépmester számára a színek keverése biztosabb alapon mozoghatna.

Nyomdászszemmel nézve teljesen igaza van Fisch szaktársunknak: már ideje volna, hogy a színek elnevezésének kaoszában egy kis rend teremtsék. A föladat nem újkeletű, már évtizedek óta próbálkoznak a megoldásával, éppen csak hogy mindig elsikkad az eszme a nemtörődömség ingoványában. Igen sok híres-nevezetes tudós, művész és kolléga foglalkozott már több-kevesebb odaadással e kérdéssel.

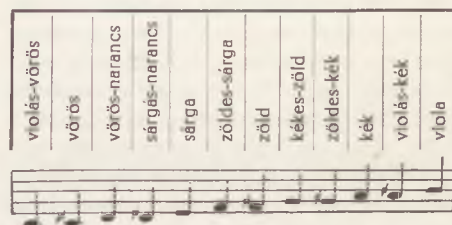
Aki eddig a színelmélettel foglalkozott: érintenie kellett a színek elnevezésének a kérdését is. A 19. század második felének tudósai közül értékes munkákkal szerepelnek ebben a tekintetben: Brücke (1887), Chevreul (1864), Thiele (1873), Bezold (1874), Rood (1880), Guichard (1882), Wouwermans (1891).

Nyomdászszempontból értékes többek közt a bostoni Prang Louis 1897-ben kiadott műve, melyben a spektrumból kiindulva, 24 telített színt vesz alapul. A színeket az angol nevük kezdőbetűjével jelzi. Pld.: R = Red = vörös, vagy pedig: OYO = orange-yellow-orange = narancs-sárga-narancs, azaz kétszer annyi benne a narancs, mint a sárga. A kiindulási alapja 4 vörös, 4 narancs, 4 sárga, 4 zöld, 4 kék és 4 viola árnyalat.

A sorban elhelyezett tiszta, telített színek skálája alatt fekszik minden egyes színnek a 6-féle derített (fehérrel kevert) változata; ezeknek derítési fokát számokkal jelzi. További 6 római számmal jelzett tábláján a feketével tompított skálákat mutatja be, ugyancsak derítési változatban. A 7 táblán foglalt, összesen 1176, egymástól alig különböző szín kinyomatása hatalmas munkát vehetett igénybe.

Bár nyomdászati vonatkozásban és az egységes elnevezés kérdésében szóba sem jöhet, de az érdekessége miatt megemlítendő

a londoni egyetem szépművészeti professzorának Rimington Wallace-nak rendszere. Ő a színeket hangjegyekkel jelöli meg. A fénysugarak rezgését készüléke segítségével hangrezgésekké alakítja át és ily módon a maga speciális orgonáján festményeket képes elmuzsikálni. Ő is a spektrumból indul ki. Skálája a következő:

Mindezek csak próbálkozások, kísérletek, melyek vagy nem megfelelőek a színek egységesítésére, vagy feledésbe merültek. Föléjük emelkedett a színek igazi tudósa Ostwald Wilhelm, kinek megállapításait lassanként az egész világ magáévá teszi. Ostwald lerögzítette a színeket és a tudomány számára 1–100-ig, míg a gyakorlat számára 1–24-ig számozta meg. Vesz a gyakorlat számára 3 sárgát, 3 narancsot, 3 vöröset, 3 violát, 3 kéket, 3 jégkékét, 3 tőzöldet és 3 lombzöldet. Több kéket és zöldet vesz alapul, mint elődei, de tudományosan megokolja ennek a szükségességét.

Nem végez fél munkát és a nemtarka színeket is megjelöli és pedig betűkkel. A gyakorlat számára megjelöli a fehéret „a”-val, a feketét „p”-vel. A kettő között vesz hatféle szürkéségi fokot: c, e, g, i, l és n-nel jelölve, hogy ne csak a tiszta, telített színeket lehessen pontosan meghatározni, hanem a derített és tompított színek számára is pontos mértéke legyen. Például egy barna színnek ő nem ad olyan önkényes és labilis elnevezést, mint a festékgyáraink, hanem megállapítja, hogy az a bizonyos barna mondjuk „7 n l”, azaz a „7”-es számú szín (narancs-vörös) keverve annyi fehérrel, amennyit az „n” tartalmaz (alig valami) és annyi feketével, amennyit az „l” tartalmaz (jó sok). Az első betű a fehérségi, a második a feketeségi tartalmat jelzi. Vagy vegyünk egy másik példát: adva van egy haloványkék tónus. Az ilyen tónusoknak még megközelítő elnevezésük sincs. Ő a szisztémája segítségével megállapítja, hogy az például „14 e a”, azaz a 14-es számú szín (közepes kék), derítve annyi fehérrel, mint amennyit az „e” tartalmaz (jó sok) és tompítva annyi feketével, amennyit az „a” tartalmaz. (Az „a” a tiszta fehéret jelzi.)

Tekintsük meg a kérdést két oldalról: A nyomdászati, úgy gondoljuk, csak nyerhetne, ha átvinné Ostwald szisztémáját, de nem-e ütközik az esetleges áttérés nehéz-

ségekre a festégyáraknál? Nem-e állnak főnn például konkurenciális nehézségek?

Ha mindent egybevetünk: azt látjuk, hogy ők is többet nyernének az Ostwald-féle terminológiával, mint amennyit veszítenének. Megszűnnének az esetleges reklamációk. Megkapja a gyár a rendelendő festék számát és minden félreértés nélkül szállíthat. Nem kell színmintákért szaladgálni, a szám szerint rendelt szín éppen oly pontosan meg van határozva, mintha csak minta után lenne rendelve. Egyes színek vegyi összetétele, készítési módja ugyan egyes festégyáraink titka, de az egységes elnevezés még nem azt jelenti, hogy a gyáraknak titkaikat köz-kézre kell bocsátaniok; hiszen nem a gyártási anyagra és módra, hanem csak az elnevezésre vonatkozik az egységesítés. A versengés tovább is megmaradna a színek tisztaságára és bizonyos sajátosságaira nézvést. Sőt még új lehetőségeket is nyújtana. Hisz van elég baj a festékekkel még az egységes elnevezésen túlmenően is.

Tegyük fel, hogy festégyáraink magukéva teszik Fisch kollégánk ideáját és áttérnek az Ostwald-rendszerre, akkor is lesz még elég följegyezni való a dobozok címkéjére. Mert ha a színt pontosan elő is állítják a megkívánt számra és csak a számot tüntetik fel: a gépmester még mindig nem tudja, hogy keverheti-e azt más festékekkel, vagy fölhasználhatja-e bármilyen célú nyomtatványhoz. Például: van egy szép meleg kék festéke; a száma mondjuk „13”, szóval lehetséges, hogy ultramarinkék; ha ez valódi, úgy kén-tartalmú s ezért olmos festékekkel (a kremsi fehér is az) nem keverhető, mert oxidálódik. Tehát a festék számán kívül a címkén azt is meg kell jegyezni, ha kén- vagy ólomtartalmú. Meg kell jegyezni a fényállóságát, a fődőképességét, milyen papirosra készült, ha matt- vagy fényfestékről van szó, szappan-csomagoló papírhoz alkalmas-e, lúg- és saválló-e? Vajcsomagoláshoz használható-e? Matt műnyomtatóra, vagy rendes fényes műnyomtatóra jó-e? Lakkozható-e a vele készült nyomat, szóval lakkálló-e a festék? Avagy csak egyszerű plakátfesték-e? Nehogy úgy járjunk, mint a napokban láttuk, hogy az esőtől ázott plakátról folyt le a festék.

Ezekon kívül is sok olyan eset adódhatik elő, ami megfontolást igényel. Például: a derítés milyen fehérrel történjék? Tudvalevő, ha fedőfehérrel derítünk: a színünk pasztelles lesz, míg az áttetsző fehér festék egyes színtónusokat megváltoztat. Ez mind olyan kérdés, amely megvitatásra vár és ezért leg-helyesebb lenne, ha festégyáraink össze-ülneek megbeszélni Fisch kollégánk javaslatát, hisz tulajdonképpen mégis csak rajtuk múlik az egész.

A könyvnyomtató meg a papiros

A legnagyobb ujságpapirosgyártó gépet az Edward Lloyd Ltd. kemsleyi üzemében állították föl Angolországban. A gép szitájának szélessége 8 méter, s a gép 47 métert szalad percenként. Mindez lehetővé teszi 120.000 kiló rotációs papirosnak előállítását hetenként. A gép súlya különben 200.000 kiló; elhelyeztetéséhez 185 méter hosszú és 60 méter széles helyiséget kellett építeni. A gép teljes fölszerelése másfél milliárd sterling fontba, vagyis kb. 25 millió pengőbe került. Höhne Ottó.

* * *

A világ legnagyobbik papirosvágó gépét a németországi Bautzenben készítették. A késnek vágáshosszúsága 4 méter. A gépet 6 milliméteres vastagságig terjedő Vulkán- s egyéb kemény papiroslemezek vágására építették. Nagyságánál és súlyánál fogva a kés több darabból áll; ez azonban a vágás alkalmával egyáltalában nem hagy nyomot. A vágás különben alsó és felső késsel, tehát ollószerűen történik. A hátsó asztal 4×5 méternyi nagyságú; golyós csapágyú forgató görgők könnyítik meg a nehéz lemezek gyors elfordítását és beillesztését. A bautzeni gyár emez óriási gyorsvágójának súlya 9500 kiló, s működtetéséhez 5–6 lóerős motor kell. Höhne Ottó.

* * *

A nyomtatópapiros jósága. Hajdanában főleg rongyból készült a papiros. Vagy kilencven éve azonban már a fenyőfa a fő-fő nyersanyag, amelynek alkotórészei közül kettő jön számításba a papiros készítésekor, egyik a növényi sejtek falát képező, igen tartós cellulóz, a másik pedig a levegőn gyorsan korhadó lignin. Amit famentes papirosnak nevezünk, annak 80–85%-a rendszeren cellulóz. Kiváló szakemberek meggyőződése szerint a tiszta rongypapiros tartósabb volna a cellulózból valónál, még pedig főként azért, mert a sejtei jóval hosszabbak, mint emezéi. A kérdést különben sokan vitatják. Azok azonban, akik a cellulózpapirost egyenlő tartósságúnak mondják a rongyból való papirossal: ezt az állításukat tapasztalatilag egyelőre nem igazolhatják, mert hiszen a faörleményt csak 1845 körül találta föl Keller Gottfried, s az azóta eltelt idő még nemigen adhatott elegendő tapasztalati bizonyosságot.

A papiros jóságára – úgy hirtelenében – bizonyos fogások révén lehet következtetni.

Hogy van-e a papirosban lignintartalom, azt bizonyos kémiai reagensekkel a laikus is könnyen megállapíthatja. A kénsavas ani-

lin például sárgára, a floroglucin vörösré festi a faanyagot kevert papirost, még pedig a lignintartalom kisebb vagy nagyobb fokához képest világosabb vagy sötétebb sárgára, illetőleg vörösré.

A laikusok nagy része abban keresi a papiros jóságának a bizonyosságát, hogy az szép fehér-e s a világosság felé tartva: felhőzetektől mentes-e. Ez azonban nem bizonyít semmit, mert a fehérséget esetlegesen ásványi pótlóanyagokkal érték el, a felhőzetnélküliségnek pedig az lehet az oka, hogy a fa sejtjeit igen apróra őrölték. Mind a két eset természetesen a tartósság rovására szokott lenni.

A papiros szilárdságát a nyomdászember úgy szokta megítélni, hogy alaposan összegyűri s aztán olyanformán dörzsolgati a papirost, mint ahogy a mosónő a fehérneműt mossa. Abból, hogy e gyűrés és dörzsolés következtében előbb avagy utóbb keletkeznek lyukacsák meg hasadások a papirosra: meglehetősen biztossággal következtethetünk a papiros kisebb vagy nagyobb ellenállóképességére.

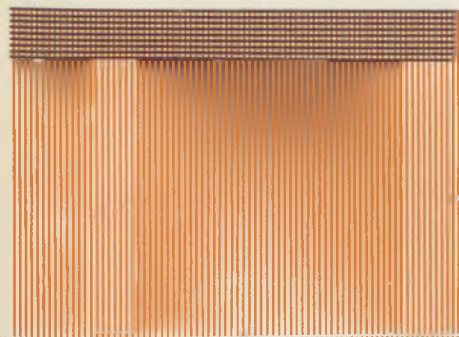
A földes pótlóanyagok mennyiségét illetően a hamutartalom vizsgálata adhat fölvilágosítást. Ez már körülményesebb eljárás és külön precíziós mérleg is szükséges hozzá. A rongyból gyártott papiros után kevés (2–3 százalék), a cellulózból készült után valamivel több, a lignintartalmú után még több a hamumaradvány. A pótlóanyagul használt kaolin meg egyéb hasonló anyag természetesen erősen felszokteti a hamumennyiséget. S. + G.

* * *

A „természetes” műnyomtatópapírost a mélynyomatok hatását utánzó könyvnyomdaképnymtatáshoz használják. A „természetes” szó ebben az esetben azt jelenti, hogy a papirost – minekutána az azt előállító gépet elhagyta – nem vetik alá úgynevezett krétázó eljárásnak, úgy, miként azt a rendes értelemben vett műnyomtatópapírossal szokták cselekedni. Ez utóbbiakat ugyanis a papirosgyárakban krétaréteggel vonják be, s aztán simító kalanderek között félig mattra, félig fényesre avagy erősen fényesre simítják. Az autotípiák nyomtatására szánt „természetes” papirost hosszúság- és puha-rostozatúra kell készíteni, s a rostoknak az anyagba való beágyazása teljesen zárt fölületet kell hogy alkosson. A természetes műnyomatot matt, könnyedén simított fölszíne igen alkalmassá teszi a képnymtatáshoz, mégpedig azért, mert a raszterpontocskák tökéletesen leformálódhatnak rajta. A raszterpontocskák pontos visszaadásától függ ugyanis a képek zárt tónushatása s a kontúr élessége is. H. O.

nódi

CSILLAPÍTÓSZER

MEDVE MÁRTON SZŐRMEÁRUHÁZA

85. oldal

Mutató a Könyvnyomdai Munkások Egyesülete továbbképző csoportjainak munkáiból. A felső cégkártyát tervezte Hannig Ferenc, az alsót Szauer Ferenc. Az utóbbinak ólomba metszését Ifj. Novák László végezte.

Kecskeméti Szőlőtelepek Borpincészete

BUDAPEST VIII. VIG UCCA 34. SZÁM

TELEFÓNSZÁM: 1-324-34

86. oldal

Mutató a Könyvnyomdai Munkások Egyesülete szakkulturális munkacsoportjainak tevékenységéből. A borlapot Horváth János III., a cégjegyet Szauer Ferenc tervezte és Hardy Lajos véste ólomba.

**DÉRCI
PÉTER**

ÜVEGCISISZOLÓMESTER

BUDAPEST I, KRISZTINA KÖRÚT 133. SZÁM

NYOMDAI FESTÉKGYÁR RT

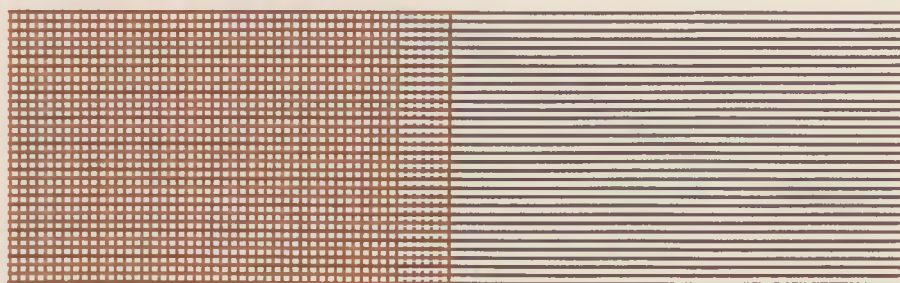
GYÁRTELEP ÉS KÖZPONTI IRODA: RÁKOSPALOTA, PÁZMÁNY ÚT 244

TELEFÓN: 2-952-85

FEHÉR BOROK	
HÁRSLEVELŐ	-60 P
ZÖLD SZILVÁNI	-70 P
LEÁNYKA, FEHÉR	-76 P
SZEMELT RIZLING	-80 P
VÖRÖS BOROK	
SZEKSZÁRDI VÖRÖS	-66 P
EGRI BIKAVÉR	-78 P
PECSENYEBOR	-80 P
BURGUNDI	-90 P
KÜLÖNLEGESSÉG	
ÉDES FURMINT	-80 P
KARLÓCAI ŪRMŐS	-82 P
MUSKOTÁLY	-86 P
HÁRSLEVELŐ, ÉDES	-90 P

NODIN

FÁJDALOM ELLEN

88. oldal

Mutató a Könyvnyomdai Munkások Egyesülete továbbképző tan-csoportjainak munkáiból. A felső cégkártyát tervezte Ungur Imre, az első borárlapot Radics Vilmos. Az utóbbinak ólombe metszését Hardy Lajos végezte.

V. ZOLTÁN UCCA 41

TELEFÓN: 1-232-55

FEHÉR BOROK

HÁRSLEVELÜ	-.60
ZOLD SZILVÁNI	-.70
LEÁNYKA	-.70
SZEMELT RIZLING	-.76

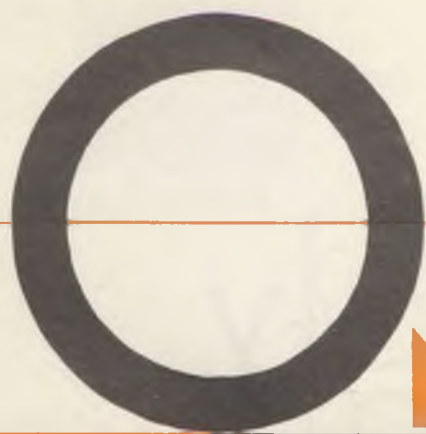
VOROS BOROK

SILLER	-.42
VOROS BOR	-.60
PECSENYEBOR	-.80
BURGUNDI	-.90

KÜLONLEGESSÉGEK

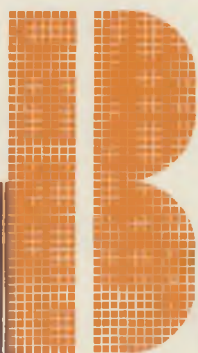
ÉDES FURMINT	-.80
ASZTALI FEHÉR, ÉDES	-.80
MUSKOTÁLY	-.82
HÁRSLEVELÜ	-.90

KECSKEMÉTI SZŐLŐTELEPEK BORPINCÉSZETE

MEDON

FOGKRÉM, A FOGAT TISZTÁN TARTJA
ÉS MEGAKADÁLYOZZA A FOGKÖNEK
A LERAKÓDÁSÁT, RAGYOGÓ FEHÉREK
LESZNEK A FOGAI ÉS A SZÁJAT KEL-
LEMESEN SZAGOSÍTTJA. ÁRA 1 PENGŐ

BERKES G.

ANGOL ÚRSZABÓ RÁKOSSZENTMIHÁLYON. A VIL-
LAMOSÁLLOMÁS MELLETT. (ZÖLDFÁ UCCA 99. SZ.)
A LEGÚJABB DIVAT SZERINT KÉSZÍT ÖLTÖNYÖKET,
RAGLÁNT, TÉLI- ÉS TAVASZIKABATOKAT A LEGOL-
CSÓBB ÁRBAN, IGEN KEDVEZŐ RÉSZLETFIZETÉSI
FELTÉTELEKKEL DIVATLAPOT KÉRÉSRE KÜLDÖKI

89. oldal

Mutató a Könyvnyomdai Munkások
Egyesülete továbbképző csoport-
jainak munkáiból. Mindkét cég-
kártya Gorszky János munkája. Az
ólomba metszés munkáját Hardy
Lajos végezte.

Jaszály

ÓZSA

KÉZIMUNKAUZLETE
ÚJPEST, ÁRPÁD ÚT 57. SZÁM

ASHEGYI HANGSZERGYÁR

Az ország legnagyobb hangszeripari vállalata!
Az ország legnagyobb rádió- és gramofónterme!
Az ország legnagyobb, legszebb zongoraterme!

HERENDE FERENC

LAKATOSÁRU- ÉS VASSZERKEZETEK GYÁRA

BUDAPEST VII, CSERÉNYI UCCA 45. TELEFÓN: 1-234-56

TÁTRAFÜREDI FÜRDŐIRODA

BUDAPEST VIII. KERÜLET
RÁKÓCZI UCCA 27. SZÁM
TELEFÓN: 2-345-67, 2-345-68

91. oldal

Mutató a Könyvnyomdai Munkások Egyesülete továbbképző csoportjainak munkáiból. A levélpapírost tervezte Wetzler Miklós, a cégkártyát Schwarcz Zoltán. Az előbbinek ólomba metszését Várakozó Gábor végezte.

BUDAPEST IV, BÉCSI ÚT 23

A LEGÚJABB DIVATÚ ANGOL FÉRFI-
FEHÉRNEMŰEK NAGY VÁLASZTÉKA

Kelemen

EGYSZERŰ
ÉS DÍSZES KERÍTÉSEK
ÉS KAPUK
SODRONYFONATOK
ÉS RABITZSZÖVETEK

IV, FERENC JÓZSEF RAKPART 63. SZ.
TELEFÓNSZÁM: 2-789-91 ÉS 1-435-26

92. oldal

Mutató a Könyvnyomdai Munkások Egyesülete szakkulturális továbbképző tancsoportjainak munkáiból. A főlső cégkártya tervezője Kurcsics Imre, az alsóé Hosszú Sándor.

Stereotípiá és galvanoplasztika

A nikkelezett stereotípiái lemezeket újbóli beöntés előtt Németországban rendszeresen megszabadítják a nikkellétegtől. Ez történhetik kémiai avagy galvanikus úton. Kémiai úton gyorsabb az eljárás. A galvanikus módszerhez drága berendezkedés kell, s amellet az eljárás is eléggé körülményes. A nikkelezett stereotípiái lemezeket lenyomatás után azon mód az öntőüstbe dobva: a későbbeni munkánkban kellemetlen zavarok állhatnak elő. Olvadáskor ugyanis a nikkelt leválik a lemezekről, s pirinyó részecskékből fönn úszkál a megolvadt fém tetején. Szitaszerű kanállal ezek a részecskék lemeríthetők a fémről, azonban sohasem lehetünk eléggé biztosak abban, hogy csakugyan eltávolítottunk-e minden nikkelléteget a fémből. Az esetleg visszamaradt nikkellétegek az újabb lemezek öntésekor kellemetlen módon igazolhatják a jelenlétüket: ellepik az új öntvény bensejét és gyakran a fölületét is. Nyomatás közben ezek a régi nikkellétegek az új nikkellétegek alatt meglazulnak, s így könnyen az új rétegnek apródónként való lemorzsolódását okozhatják. Höhne O.

* * *

Nagy felületű betűk stereotípálásakor gyakori hiba, hogy a betűk szélei erősebbek, a közepe pedig üreges. Nyomatáskor az ilyen lemezek hamar tönkre mennek és új lemezt kell önteni. Tegyük föl, hogy a szedés új betűkből áll, s a matricát préselni kell. A matrica hátulja kellősítve van és a nagy felületű betűk a lemezen mégis üregesek. A második-harmadik öntés lesz csak használható s még ebben az esetben is: kevés nyomtatás után foltosság jelentkezik a betűn.

A tapasztalat azt mutatja, hogy a nagyobb betűk ilyen beesése elsősorban a matricára vezethető vissza. A matricának tökéletesen ki kell száradnia, nehogy az ólom az öntéskor megtorpanjon. A sajtolandó matrica ne legyen cafatos, nedvessége a pincenedveségnek feleljen meg. Mértéktelenül nedves matrica a sajtolásnál erősen belenyomódik a mély részekbe és a nagy felületű betűk szélei bevágódnak a matricába. Ugyanez mutatkozik, ha a szedésben nagy vakátok vannak és a sajtoláshoz használt kendő (filc) puha. A régebbi idő óta használt kendők a nagy felületű betűk sajtolásakor jó szolgálatot tesznek. Ott, ahol a sajtológépek melegítésre vannak berendezve s így a matricát a formán szárítják, a beesés ritkábban mutatkozik.

Hideg sajtolás esetén a fabetűk felületére ajánlatos selyempapírost rakni, hogy a fában lévő nedvesség a matricát ne közvetlenül érje. A matrica szárítása előtt a selyempapírost eltávolítjuk.

A stereotípált fabetűk, minden elővigyázatosság mellett is, gyöngén hullámos felületet mutatnak. E bajon a következőképpen segíthetünk: Lapos, síma fadarabra finom csiszolóvásznot erősítünk és a stereotípált fabetűk felületét „érzéssel” lecsiszoljuk. A jól fölfektetett és nem billenő fadarab első húzásai után a felület egyenetlensége már megmutatkozik; ekkor addig csiszolunk, amíg a csiszolóvásznot a betű felületét mindenhol érinti.

Nem szabad a matricát túlságosan erősen sem kirakni, mert el kell kerülni, hogy a betű melletti mélyedések mélyebbek legyenek a szükségesnél. A kartón fölragasztásához használt ragasztó ne sok nedvességet tartalmazzon, mert – a jó szárítás mellett is – a ráragasztott helyen a matrica átítatódik.

Ha mindezek dacára az öntéskor hibák mutatkoznak, úgy az ólomot kell megvizsgálnunk. A nagy felülettel bíró plakátbetűk vagy tónusok öntésekor mutatkozik meg leghamarább az ólomötvözet tisztátalan vagy alkalmatlan volta. Schreiber Ede.

Nyomatótechnikai apróságok

A gépszedés megdülése sok bosszúságot okoz a nyomdai gépmestereknek. Gyakran a legagyafúrta elgondolásokkal igyekeznek a bajon segíteni, de a kifogástalan nyomtatás az ilyen szedésről mégsem igen sikerül. Már maga az a kérdés sem dönthető el mindig kellő bizonyossággal, hogy kinek a nyakába lehet varrni a szedés megdüléseért a ludasságot: a gépszédésbe avagy a gépmesterébe. Hiszen a tapasztalat azt bizonyítja, hogy sokszor egészen kifogástalan gépszedés is megdül a nyomtatás alkalmával. Ebben az esetben a forma helytelen zárásában, a szedés-kolumnának a formában való elhelyezési módjában, avagy a nyomóhenger borításának túlságosan vastag voltában kereshetjük a hiba okozóját. Ezek a tényezők tudvalevően a kéziszedés megdülését is előidézhetik. Egy német gépszédő most olyan találmánnyal állt elő, amely esetleg véget vethet a gépszedés nyomtatás közben való megdülésének. Találmányának lényege: fogazott acélreglettáknak az alkalmazása a kolumnák hosszanti oldalán. Ezek a regletták nonpareille-vastagságúak s az egyik oldalukon kétpontos magasságnyira

– ráspolyszerűen – fogacskák állnak ki belőlük. Formazáráskor ezek az acélfogacskák benyomulnak a gépszedés sorainak az oldalába, úgyhogy a soroknak sem fölmeelkedéséről, sem pedig megdüléséről szó sem lehet többé. Kéthasábos kolumnákba olyan reglettákat szánt a föltaláló, melyek két oldalukon fogazottak. Höhne.

* * *

A kremsi fehér festék széleskörű fölhasználhatósága révén a könnynyomdatásban úgyszólván teljesen nélkülözhetetlen. Fedőképessége elsőrangú és majdnem mindenfajta festékkel keverhető. Egyedül is, de más színes festékekkel keverve is kitűnően használható, kivált pedig ott, ahol megtört színekkel kell laza szövetű papírosra nyomtatnunk. Sötét színárnyalatú papírosra is: a kremsi fehérrel kevert színes festék szépen föld. Ha nem földne eléggé, bár ez ritkán fordul elő: előnyomat szükséges, amit legelőnyösebben magával a nyomtatóformával lehet elvégezni. A formát ilyenkor beemeljük és nyomtatáshoz teljesen készre beigazítjuk; majd utána a gépet megmosatjuk és egy a papírosra alkalmas és az alumínium-bronz alapnyomatának is megfelelő festékkel bedörzsöljük. Egy pár selejtes ív berakása után az előírt papírosra lenyomatot készítünk, s azt némi bolognai krétával kevert alumínium-bronzal beporozzuk. Az ily nyomaton a bronz kevés festékadagolás mellett is szépen föld. Mindamellet nincsenek a betűk, ábrák szélein „hold”-nak nevezett kinyomott festékrészek, szóval a nyomat képe éles. A forma ezután kinyomatható, persze pontos berakással. Erre végül maga a fehér festék is, vagy a vele kevert színárnyalat fedőképesen rányomatható.

A bolognai krétának az a tulajdonsága, hogy a bronz fényét elveszi, miáltal a rányomtatott fehér festéknek biztosabb alapot ad. Előnyomatás után az ismételt rányomatás azonnal kezdetét veheti.

Ha színes papírosra többféle színt kell nyomtatni, s előnyomatás válik szükségessé, úgy az az előnyomatás egyszerre az összes színekhez elvégezhető.

Alap nyomtatásához kremsi fehér csak akkor használható, ha egyetlen alapról van szó. Ha két alapnyomat kerül egymásra különböző színben, úgy az első alapnyomat nem érvényesülhet, mert a második alapnyomat a kremsi fehér fedőképességénél fogva elnyomódik.

Sötétfényes és glacé-papíros esetében, melyeken a rendes festékek és a bronzok nehezen tartanak: jobbra szintén előnyomatáshoz kell folyamodni. Az alapnyomat festékébe minden esetben jó szárítópasztából egy kevés mennyiség teendő (6-10%);

ha az alapnyomatot bronzolni is fogjuk: még 2–3% szikkatívt és ½–1% velencei terpentint is teszünk a festékbe. Így az alapnyomati festék is, meg a bronzpor is jól megrögzítődik. A rányomatandó színbe szintén némi szárítópasztát avagy szárító-kencét kell adagolni.

A nehezen nyomtatható színeket – mint például némely kék festéket – ha kremsi fehérrel keverjük: könnyebben nyomtathatók.

A kremsi fehér festékekkel kapcsolatban pár szóval megemlékezhetünk az áttetsző fehér festékről is, a *transparens* fehérről, melynek a gyakorlatban szintén nagy az elterjedtsége. Minden alapnyomati színt, melynek áttetszőnek kell lennie, ilyen fehérrel keverünk. S mert az áttetsző fehérrel kevert festék fényt kap: hogy ezt elkerülhessük, a festékbe minden esetben bolognai krétát keverünk, ami a száradást is jócskán gyorsítja. –i–h–v.

* * *

A pontos regiszter a gépmester egyik legfontosabb feladatát képezi, melynek elérése minden egyes esetben a legszélesebb körülményeket követeli. Hiába a legszebb szedés, a legjobb festék, a jó klisé és papíros, ha a gépmester e kitűnő anyagok birtokában nem helyez súlyt arra, hogy fel is tudja azokat sikeresen használni és a reábizott munkát nem tudja úgy elvégezni, amint ez kívánatos. A gépmesternek tehát elsősorban a gépet kell tökéletesen ismernie, melyet gondjaira bízta. Minden hiányosságot, melyet gépünkön tapasztalunk, kellő időben kell megjavítani és nem akkor, amikor az a pontos regisztert igénylő sürgős munka már megjelenik a láthatáron, amikor arra már nincsen idő. Tartsunk jókarban minden alkatrészt; vizsgáljuk gyakran a felső és oldalsó illesztékeinket, melyek a papíros állandó csúsztató érintésétől többnyire mélyen be szoktak marjulni, árkolódni, továbbá figyeljük meg, hogy az illesztékek és az ívfogók rúdjai nem lötyögnek-e a csapágyaikban, mert ezek az apróságok igen veszélyes ellenségei a regiszter pontosságának. Az ilyen és hasonló hibákat tehát ne akkor fedezzük fel, mikor már a pontos regisztert igénylő munka a kezünkben van, hanem mindig a baj megelőzése legyen a legfontosabb törekvésünk.

Természetesen a jól megszedett forma igen fontos, az egyenletesen kizárt sorok is jól behelyezett derékszögben álljanak. A pontosan gyalult kliséalpak szintén igen fontosak, miután csak ilyen formát tudunk pontosan, egyenletesen bezárni annak a veszélye nélkül, hogy az nyomtatás közben meglazulna. Formánk tehát minden tekintetben oly előkészítést kell hogy kapjon, mely megfelel az ilyenmű munkák előfeltételeinek. Az alsó és felső szalagok elhelyezését is személyesen kell a gépmesternek ellenőriznie: a kopott szalagokat újjakkal kell pótolni. Maga az egyengetés nem tartozik mai cikkünk keretébe. Természetesnek kell vennünk az egészen pontos, kifogástalan egyengetést, melyet egy nedvesen feszített ívvel befejezve – még a szokásos olajos ívet is alul gondosan leragasztva –, kezdjük hozzá a nyomtatáshoz. Kerüljük a formánk nyomtatás közben nyitogatását és csukogatását, de ha ez mégis szükséges, akkor egyszerűen a zárókeret mindkét oldalán soha ki ne nyissunk, hanem előbb az egyik oldalon szükséges munkálatokat elvégezve bezárunk, azután nyitunk a másik oldalon. Maga a zárás mindig ugyanolyan erős legyen, amint előzőleg volt és amennyiben ez zárókarikákkal történik, akkor a karikák állását mindig krétával kell megjelölnünk. Ezáltal, ha a formát nyomtatás közben kinyitjuk, módunkban van minden esetben ugyanoda és ugyanolyan erővel bezárni. Ezzel a művelettel azonban még nem szereztük meg magunknak a munkamenet teljes biztonságát: szükséges óvatossági rendszabály még az is, hogy amikor már nyomtatni kezdünk, a példányszám arányaihoz mérten megfelelő mennyiségű, jó, egyenletes és erős papírosra ellenőrző levonatokat készítsünk, mely levonatokat – hogy az összeszáradástól megóvjuk – papírosok és ha lehet, még deszka közé is tesszük.

Ezekből az ívekből azután minden egyes esetben, ha a bezárt formát megbolygattuk, egy-egy ívet újra berakattunk, és ellenőrizzük véle a továbbnyomatás lehetőségének teljes biztonságát. Ha szükséges: ilyenkor helyesbítünk is. Ezt az ellenőrző műveletet ajánlatos még minden felállításnál és reggelenként is végrehajtani; így mindig a teljes biztonság érzetével folytathatjuk munkánkat.

Az alsó és felső szalagok elhelyezése, behúzása sem közömbös a pontos sorregyen szempontjából. Gondos beállításuk, a szalagrudak s karikák könnyű forgása a pontos regiszternél néha döntő jelentőséghez jut. Időnként ellenőrizni kell azt is, hogy a fatönkökre felszegezett klisék jól helyezkedjenek és meg ne mozduljanak, el ne csúszzanak. Azokat a kliséket, melyeket vas-alapzatra helyezünk, oly módon kell zárunk, hogy a leszorító kapcsok között szilárdan helyezkedjenek el, ne csúszkáljanak. Ezzel az előmunkálattal a nyomtatóformára vonatkozó részt befejezettnek tekinthetjük. Időnként azonban magát a gépünket is meg kell vizsgálnunk, aminél fő-fő teendő elsősorban az, hogy a zárókeretbe két-három finom léniát zárunk be, úgy hossz-, mint keresztirányban, tehát a nyomóalap elején az ívfogónál, valamint annál hátrább, a nyomtatási periódus végső részén is. E jelzett vonalakat, ha a zárókeretbe megfelelőleg bezártuk, beemeljük gépünkbe és a nyomóhengerre teljes terhelést teszünk, azt egész feszesre ráhúzva, ezután gépünket többször átteresztjük anélkül, hogy íveket raknánk be. Az üres meneteket lassú és gyors menetekben váltogassuk. Ezután megvizsgáljuk, hogy a bezárt vonalak festéknyomai a nyomóhengeren mindig pontosan ugyanarra a helyre esnek-e. Az üres nyomatoknak a nyomóhengeren mindig pontosan fedniök kell egymást; ha ez nem áll fenn, akkor az okokat kell megkeresni és azokat akár magunknak, vagy súlyosabb esetben szerelő segítségével kell kiküszöbölnünk. A gép-részeknek tehát pontosan kell egymásba illeszkedniök és ez főleg a nyomóhenger fogaskoszorújának és a nyomóalap fogasrúdjának igen pontos egybeilleszkedésén alapul. Sok késő kesergést és tragédiát okozott már a berakóasztal jobbra-balra való csuszamlása is, amit rendszerint a második vagy harmadik színnél szoktunk észrevenni. Természetes, hogy a deszkából készült asztal idővel összeszárad, tehát az is természetes legyen, hogy időnként, mint minden más alkatrészt, ezt is ellenőrizzük, azért vagyunk gépmesterek.

Ha gépünk pontos működését így megállapítottuk, akkor 15–20 ívet berakunk két-három ízben is és arról is meg kell győződnünk, hogy a pontosan berakott íveinken a

HARTMANN TESTVÉREK – ONYX
 NYOMDAFESTÉKGYÁRA R. T.
 BUDAPEST VI, FORGÁCH UCCA 19.

*Gyárt mindennemű mélynyomó-,
 offset-, kő- és könyvnyomdai, vala-
 mint guminyomó-, rotációs-, sok-
 szorosító színes és fekete festékeket.*

TELEFÓN: 2-929-74

bezárt léniák mindig pontosan ugyanarra a helyre esnek-e. Már a helytelenül ápolit és rossz karban tartott illesztékek is regiszterkülönbözöket okoznak, de a „kijárt” öreg fölfogó villa s ennek kopott körhagyoí is előidézik a nyomóhenger úgynevezett „utánrezgését”, mely különösen abban a helyzetében nyilvánul meg, amikor az ívfogó lefelé süllyedő mozgásában a berakott ívet készül átvenni. Azt vehetjük észre ilyenkor, hogy a felső illeszték mintegy „elmegy” az ívtől, a nyomóhenger tehát előrerezdült, még mielőtt az ívfogó az ívet lefogta volna. Az ilyen és hasonló hiba esetén legjobb idejében a szakértő szerelőhöz fordulni és gépünket mindig száz százalékig minden irányban teljesítőképes állapotban tartani. De nemcsak minden irányban, hanem főleg mindent a maga idejében is. A jó gépmester tehát, ha gépe menetben van, olyan kell hogy legyen, mint a jó mozdonyvezető, aki mindig, mindenhová és minden irányban kiterjedő figyelemmel kíséri a gondjaira bízott munkákat és munkaeszközöket és a hibákat kellő időben ki igyekszik javítani, amikor arra megfelelő idő van és az még nem kerül nagyobb költségbe.

Az ívfogók eredetiben mindig úgy vannak kiképezve és beállítva, hogy az alájuk rakott ívet – pontosan sugaruknál fogva – egyenletesen lefogják. Ha ezeket nem kezeljük úgy, ahogy szükséges, akkor az ívfogók eredeti sugarukat elveszítvén, ahelyett, hogy a berakott ívre pontosan ráfeküdne, az ívet eltolják a helyéről. Természetes, hogy az összes ívfogóknak egyenlő távolságban elosztva, egyenletes erővel is kell az ívre ráfeküdniök.

Az ívfogók azonban abban az esetben is tolhatnak, ha tartórúdjuk csapjai vagy csapágyai ki vannak kopva. Az ilyen hibákat is mindig a kellő időben kell kijavítanunk. Visszaüthetnek az ívfogók még akkor is, ha túlságosan sokat avagy szabálytalanul keveset fognak.

Az illesztékek beállítását általában azzal a gondossággal és figyelemmel kell eszközöznünk, hogy azokon a kellemesen könnyű, gyors, de legfőképpen pontos berakás lehetősége tökéletesen biztosítva legyen. A felső illesztékeknek tehát nem szabad sem túlságosan közel, sem túlságosan távol lenniök egymástól, miután mindkét eset regiszteri különbözöket okoz. Nagyobb ívek esetén föltétlenül négy illesztékpár alkalmazandó.

Volna még jócskán mondanivalónk erről az igen fontos tárgyról, hiszen a regiszterbeli bajoknak sok egyéb oka is lehet; de térszűke miatt talán a jövő füzetre is hagyhatunk ebből valamit. Lackenbach Artúr.

A szedőgépes munka birodalmából

Mono-ügyek. Húsvéti számunkban Bánhegyi szaktársam „meglepetéssel” reflektál Szemlénk ezévi első számában megjelent soraimra. Az egyenlőség elvénél fogva, no meg azért is, hogy ne ítélj helytelenül, nehogy elítéltesse: szükségesnek tartom válaszolni.

De térjünk a tárgyra. „Cikkecském” bevezetésében ezeket írtam: B. szaktársam ismertetése „tömör, értékes” és „ezek a módzatok aránylag kevés munkánál fordulnak elő”. Ezzel szemben B. „merész” állításomért (hogy a szedések 99%-a variáblissal készül), nekem imputálja: „hogy az erősebbre és gyengébbre öntés ismertetése – úgyszólván – csak elméleti jellegű”.

A dob részletrajzát illetően én is „csekély hibát” mondtam, nem „tévedést”, nem gondolván kizárólag a „gyakorlott, régi Mono-szedők”-re. Az instrukciós könyvekből vett idézetek helyességét nem vitatom. Elfogadom, hogy a rajz „összeházásítása” volt a kétfajta dobnak – bár ez egy kissé kényszerházasságnak látszik; de akár 0–71-ig, akár 1–72-ig terjednek a sorszámok, csak 72 oszlopról lehet szó. B. szaktársam további fejtegetéseiből azonban azt kell kiolvasnom, hogy van egy harmadik (legújabb?) típusú dob, amelyen „az alapegység oszlopán (0) kívül még 72 oszlopnak kell lennie”. Akkor ezen összesen már 73 oszlop lenne!... Az územben, ahol dolgozom, még nincs ebből a fajtából...

„Hogy 4 négyzetig lehet kizárni”, ez igaz, de csak relatíve; hiszen mindketten éppen azokat a módzatokat tárgyaljuk, amelyek szerint a 4 négyzet előtt és után is ki lehet zárni a sort!

Nem tartottam szükségesnek „bő mártásban találni”, hogy mit csináljon a gépszedő, ha nem találja a dobon (az általam említett kizárási módzat szerint) egy sorral lejjebb ugyanazt a számot. Valószínűleg gondolkozni fog – ha még „tanácstalan”. De nem hinném, hogy tanulási ideje alatt meg ne magyarázta volna neki a (7 és 8 közötti) lényegtelen különbséget az a gyakorlott, régi kolléga, aki oktatta.

Való igaz, hogy félnégyzet körüli kizárársra törekszünk és csak „igen ritkán” kerül sor az általam említett kizárási módra – ha csupán a mennyiségre törekszünk. De ha a minőségre is figyelünk, akkor sűrűbben fogjuk használni, mert: nem kezdünk hosszú sor végén egy-két betűvel új mondatot; nem választunk el például ilyen szót: püs-pök; és rendszerint nem lesz szükséges kizáráásokat

ütni a sor végére még akkor sem, ha oda véletlenül ez a szám kerül: 1.000.000. Minnél több variáblis van a sorban, annál jobban vehetjük hasznát e kisegítő eszköznek.

„Keskenyebb formátumnál... a gyakorlott gépszedő legtöbb esetben már egyetlen pillantással előre” tudja, hogy egy vagy két variáblist üssön-e a szavak közé. De hát nem mindig tudja! És ilyenkor mit cselekszik? Azt, ami gazdaságosabb: kizáráásokat üt a sor végére, vagy – újra szedi a sort... Röviden: mennyiség vagy minőség között választhat.

A figyelmes olvasók észrevehették, hogy kettőnk „nekirugaszkodásából” végső eredményben a harmadiknak: a Mono-szedőnek van haszna. Ha ez így van, csak örülni tudok B. kollégám cikkének. Tirk Sándor.

* * *

A gépszedő „kétkézűsége”. Szaklapunk megjelenése óta a gépszedők szakképzése olyan örvendetes módon föllendült, ami ezideig nem volt tapasztalható. Ma már ott tartunk, hogy szakirodalmunk fokozatosan kiterjed a gépszedés minden irányba szétágazó munkaterületére, ahonnan a szakma fejlődésének és kialakulásának kiapadhatatlan forrása ered.

Ez a forrás kínálja az alkalmat a gépszedők munkamódjának megfigyelésre és arra is, miképpen érvényesülnek az elméletileg helyesen meghatározott szabályok és célkitűzések a gyakorlati életben.

Azzal mindnyájan tisztában vagyunk, hogy más az elmélet és más a gyakorlat. Elméletben tisztán kimutatható, milyen messzemenő kihatása van a gépszedő tanulási időszakában a helyes test- és kéztartásnak. Mégis a mindennapi életben nem juthat idő arra, hogy a szedéstechnika helyes és tökéletes kialakulását gátló akadályokat megszüntessük.

Legszembetűnőbb a helytelen kézhasználat szokása, amikor a két kéz egyformán való kiművelésére legkisebb gondot sem fordítanak.

Pedig ennek szükségessége ma már nem vitás és valóban megéri, ha ezzel a kérdéssel kissé részletesebben foglalkozunk.

Gyakorlati életünkben számtalan példát találunk arra, hogy a gépszedők igen tekintélyes része a jobbkez munkába állítására nagyobb súlyt helyez, mint a baléra. Ez a helytelen felfogás vagy inkább rossz szokás azután a gyakorlat folyamán oly mélyen idegződik be, hogy egyrészt többé-kevésbé ügyetlenné válik, másrészt képtelen lesz megközelíteni az emberi ügyesség által elérhető maximumot.

Miután pedig a balkéz a klaviatúra első 2–3 függőleges sorát kell hogy billentyűzze,

szükségessé válik a balkéz intenzív kihasználása. Hiszen a leghasználatosabb betűk billentyűi úgyszólván a balkéz munkakörébe esnek, természetes követelményt képez tehát a balkéz billentyűmunkájának kiművelése, ügyesítése és az ezzel kapcsolatos egyes személyeknél tapasztalt föltűnő balkezű ügyetlenség határozott kiküszöbölése. Ez a lényeges és fontos körülmény egyenesen megköveteli, hogy a balkéz ne csak a „kisegítő” szerepét játssza, hanem aktívan bele is kapcsolódjék a szedés munkájába. Ez a megállapítás azonban nemcsak a billentyűzés munkájának gyakorlására, hanem mindenféle rajzra, írásra és egyéb kézimunkára is vonatkozik.

A balkéz mellőzésének tulajdonképpeni oka még visszanyúlik az iskola padjai közt nyert helytelen pedagógiai oktatásra: a jobbkez kizárólagosan való kiművelésére, erre a szent és sérthetetlen specialitásra. Hiszen tapasztalhattuk, hogy a kis gyermek már ösztönénél fogva igyekszik mindkét kezét egyformán felhasználni játékában, amit azután az iskolában a jobbkez kizárólagos kiművelésére fejlesztenek vissza. Hát ez helytelen, mert a tudományos kutatások döntő bizonyítékai kimutatták, hogy mindazok, akik mindkét kéznek az egyforma kiművelésében részesülnek: ügyesebbek, szorgalmasabbak és főleg kitartóbb munkabírásiúak, mint a jobbkezűek. Ennek fontosságát leghamarabb a dánok, norvégok, amerikaiak és a németek ismerték föl, akik már régen meghonosították a balkéz fokozottabb ügyesítést, sőt az angol iskolákban még a békeévekben tették kötelezővé az írás, rajz és slöjd munkájának mindkét kézzel való elvégzését. Tehát ahogy maga a pedagógiai módszer változott az idők folyamán, éppen úgy változott annak kifejezője: a végzett munka többletértéke. De a japánok sem maradtak az európai államok mögött, mert még 1910-ben rendelet jelent meg a mindkét kézzel való katonai kiképzésről. Így döntötte meg az új igazság az elavult régi pedagógiai tévedést a jobbkez kiművelésének szuverén jogáról.

Van azonban a „ambidextria” fontosságáról még egy természettudományi bizonyítékunk is. Ugyanis minden jobbkezű ember szellemi központja a bal agyféltekében van, míg a balkezűnél a jobboldalon foglal helyet. Mindkét kéz egyforma kiművelése esetén a szellemnek e gazdag székhelye mindkét agyféltekében fog létrejönni. Ha már most csak az egyik kezünket műveljük ki, akkor természetesen csak az egyik agyféltekében jöhet létre a szellemi működés központja, a másikat pedig par-

lagon hagyjuk heverni. Ezzel nemcsak a működő agyfélteke túlterhelése fog következni és vele együtt válik majd alkalmas melegágyává az idegességnek s különböző szellemi bajoknak, hanem állandóan veszély fenyegeti e székhelyet, mert ha sérülés, megbetegedés vagy pusztulás következik be, úgy a vele szoros összefüggésben álló szellemi működés is hasonló sorsra jut. Orvostudományi följegyzések szerint előfordult már olyan eset is, hogy a jobbkezű egyén valamilyen okból elveszítette a beszélni való képességét, melyet a balkéz teljes kiművelése által újból visszanyert.

Tehát a természettudományi eredményei megtanítanak bennünket arra, hogy a balkéz kiművelésével a szellem is sokszorosán gazdagodik. Ha most figyelembe vesszük azt, hogy a gépszedőnek munkájában milyen nagy szüksége van balkezze kiművelésére s azt a szellemi gazdagodást, amelyet e révén nyer: úgy kétszeres gazdagodást jelent számára, ha az elmondottakat őszintén megszívleli és gyakorlati életében értékesíti.

* * *

Alábbiakban közreadok néhány nem mindenki előtt ismeretes gépszedéstechnikai fogást, egy-egy morzsáját annak a tudásnak, amiből Gutenberg művészete össze tevődik.

Monotype. Olyan szedésnél, amelynél egy bizonyos jelnek (például mínusznak vagy egyenlőségi jelnek) egymás alatt kell állnia s a jeltől jobbra-balra különböző hosszúságú szavak állnak: időtrabló és fölösleges a jel előtt álló szónak vagy szavaknak egységre számítása.

Egyszerű szedési módja a következő: A négyzetskálán meg kell jelölni a szükséges jel helyét s a jeltől balra álló szöveg előtt variáblis használunk. Megnézzük, hány egység hiányzik a jelig s a sor másik felét „kemény” kizárással szedve, annyi egységet hagyunk kizárásra a sor végén, ahány egységünk a jelig hiányzott.

Szedéspélda:

terembura = mennyezet
 zabálna = éhes bálna
 pufóka = kövér fóka.

A négyzetskálánál szélesebbre is szedhetünk (az öntőgépen való lehetőséget figyelembevéve = 40 vagy 44 ciceró). Éspedig kétféleképpen. A sorszélességet kétfelé osztjuk és a) dupla kizárással szedünk, minden második (fél-) sort duplán kizárva; vagy b) egyszerűen kizárva, az első sort „kemény” kizárással szedjük, az utolsó betűt túllütjük s az egységmutatót a sor kizárása nélkül visszaküldjük; a második

(fél-) sort variáblissal szedjük, az első sor-nál túllütött egységeket vagy lehajtjuk a sor elején, vagy a sor végén az egyszerűen történő kizárás előtt a dobon leszámítjuk. (Ez utóbbi módszer kissé körülményesebb, de az öntőnek nincs vele semmiféle külön dolga.)

Linotype. Ha azt akarjuk (s ki ne akarná?), hogy egymásalatti római számok pontosan álljanak: a leghosszabb római számot (pl.: XXVIII.) leszedjük. I.-nél a XXVII.-et fordítva (matricaképevel kifelé) tesszük a gyűjtőbe, II.-nél a XXVI.-ot és így tovább. Így csak az I., II. stb. képe öntődik s a fordított matricák helyén kizárást kapunk. Öntés után a sort elfogjuk s a római számot lehúzzuk a fogas sínről. (Guttman L. módszere.)

Adjustálás: A gépszedés adjustálása külön művészet s gyakran állítja nehéz feladat elé a vele foglalkozókat. Nem kívánok itt a Monotype-gépen szedett táblázatok helyes és helytelen adjustálására kitérni, csak egy kirívó esetet akarok ismertetni. Monotype-gépből petitből szedve a következő szedés jött ki:

Kiskunmajsa	a) 63 74 86
	b) 62 71 84
Komárom	a) 72 81 94
	b) 68 78 89

Miután az állomásnévnek az a)–b) sorok közepén kellett állnia, a kéziszedő a b) előtt álló üres sort t e t e l r o l t e t e l r e kidobálta és megfelezte, azután behúzta a léniákat. (Ebben az esetben ugyanis léniás táblázatról volt szó.)

Helyes eljárás: Az „elütések” kiigazítása után behúzni a léniát, az oldal utolsó állomásneve alól elvenni az üres sort, félpetitet ide, félpetitet az első állomásnév fölé beosztani; ezáltal minden állomásnév az a)–b) sorok közepére kerül, mert a táblázatszisztémára, rovatonként (tehát az a)–b) rovatoknál is) megtörve volt szedve.

Olykor-olykor olyan soröntést is kap a kéziszedő, amelynek egyik oldala erősebb. Ilyenkor a gyengébb oldalon „kártyaspánt” rak a sorok közé, ami elég hosszadalmas munka. A következő eljárás egyszerűbbnek és gyorsabbnak látszik. A szedést griffenként megdöntve, gyengébb oldalával a hajó oldalsínjének éléhez verjük, miáltal a sorok széle tarajos lesz („gratot” kap) s így a szedés egalizálódik. (ld. Kiss Ferenc kollégánknak az eljárása.)

E néhány példa közzététele serkentés akar lenni arra, hogy a Grafikai Szemle útján olyan különböző szokásokkal, fogásokkal ismerkedjünk meg, amelyek munkánkat jelentékenyen megkönnyítik és eredményesebbé teszik.

Bánhegyi Mátvás.

FŐLJEGYZÉSEK

Borítékunkat

a Könyvnyomdai Munkások Egyesülete továbbképző intézményének klünön neveltje, Paxián Péter tervezte. Az ólomtetszés munkáját ifj. Novák László és Harsányi Dezső végezték.

Szedésmelléleteinket,

nemkülönbben a boríték 3. és 4. oldalán levő ólomtetszetes példákat is, a továbbképző tancsoportok tagjai tervezték. Nevük rajta olvasható mindenik oldalon.

Bekötési tábláink.

A Grafikai Szemle tavalyi évfolyamának bekötési tábláira a tervezetek elkészültek. Az ízléses vázontáblák ára darabonként 2 pengő és 20 fillér lesz. Minthogy azonban semmiesetre sem akarunk többet készíttetni belőlük, mint amennyi a tényleges megrendelések mennyisége, kérjük az igénylőket, hogy a táblák árát mihamarább küldjék be a Grafikai Szemle kiadóhivatalának (Budapest VIII, Kőlcsey ucca 2. sz.).

Bírálatra beküldött nyomtatványok.

Harasztovits Lajos veszprémi szakértársunktól 52 darab nyomtatványt kaptunk megbírálásra. Van közöttük mindenféle merkantilis s egyéb munka: levélfej, boríték, cégkártya, plakátocska stb., szóval minden, ami egy-egy vidéki nyomdában előfordul. A Grafikai Szemle művészi kollégiuma sorra nézte a nyomtatványokat, s behatóan mérlegelte azokat a lehetőségeket, amelyekkel itt is, ott is a nyomdában számolni kell. Megállapította a kollégium, hogy a beküldött nyomtatványok az adott viszonyok közepette igen jó produktumok, s becsületére válnak a csinálójuknak. Kompozíció, metszés egyaránt. Dícséretére válik veszprémi kollégánknak az is, hogy távol a főváros továbbképzési alkalmaitól, pusztán önszorgalommal s mintegy magántanulással érte el az eredményt.

Az Egyesület továbbképzőjének

1936. 37-1 szemesztere április 4–5-én nagyszabású kiállítással fejeződött be, amelyen jó áttekintést lehetett nyerni a tancsoportok tevékenységéről. A tárlatnak mind a két napon igen sok látogatója volt.

Régi jó szokás, hogy a nyomdaiipar kiválóbb képviselői a szakkurzusok lezártaikor kisebb-nagyobb összegeket juttatnak a tanfolyamok vezetőjének kezébe, hogy az így összegyűlt summából a szorgalmasabb hallgatók valamelyes jutalomban részesíthessenek. Az április 26-ig befolyt ilyen adományok: Grafikai Főnökegyesület 50–, Magyar Nyomdászok Társasága 50–, Kézírszedők Köre 50–, Első Magyar Betűöntőde Rt. igazgatósága 35–, Rigler Rt. igazgatósága 30–, Sokszorosító Ipartestület 25–, Székesfőv. Házinyomda igazgatósága 20–, Stephaneum-nyomda igazgatósága 20–, Légrády Testvérek 20–, Hírlapszedők Köre 20–, Franklin-nyomda igazgatósága 20–, Hungária-nyomda igazgatósága 20–, Pápai Ernő 10–, Nyomdász-Művészet Barátai 10–, Grafikus Művezetők Szakosztálya 10–, Általános Nyomda Rt. igazgatósága 5–, K. I. gépszedő kolléga 2–, vagyis összesen 397– pengő. Természetbeni adományt, ötven pengő ára nyomtatványt kaptunk a Világosság Rt.-től.

A szakoktatási kar április 26-án döntött a jutalmak kiosztásáról. Elismerő-levelet és 10–10 pengő pénzjutalmat kapnak a következő kollégák: Antal Ferenc, Balhási János, Bassist Győző, Benák Béla, Dencs Ferenc, Egrý László, Erdélyi János, Földi Vilmos, Gerendás József, Gorszky János, Gorszky Tivadar, Grueszku Simon, Hannig Ferenc, Hardy Lajos, Harsányi Dezső, Heckel József, Hollay István, Horváth János III., Horváth István, Höchst Pál, Jencs Ferenc, Klenk Frigyes, Kondor Árpád, Kovács László, Kútfalvi Oszkár, Kurcsics Ernő, Kulifay Konrád, Mátyus Samu II., Putits István, Radics Vilmos, Sas Lajos, Selmecl József, Sütő László, Szauer Ferenc,

Szelényi Tibor, Sztraka Zoltán, Ungur Imre, Várakozó Ferenc, Váróczy Pál. – Elismerő-levelet és 7 pengő pénzjutalmat: Csókásy József. – Elismerő-levelet: Alajtner József, Bagi János, Baranek J. György, Bernhardt Ernő, Brosán József, Csizmazia Kálmán, Dobó Ferenc, Ér József, Esztergályos István, Farkas Miklós, Fekete Sándor, Fleth János, Fonyódi József, Fonyódi Lajos, Hidvégi Ernő, Hlinka József, Huber László, Huth István, Kádár László, Kisely Jenő, Klein József, Klein Pál, Knurr Ferenc, Kovács István, Lampl Lajos, Lederer Ödön, Madarassy Gábor, Molnár Lajos III., Nagy Barna József, ifj. Novák László, Pátkay László, Paxián Péter, Reichsfeld Elemér, Reiner Sándor, Schöffner Gyula, Schlier József, Schwartz Tivadar, Schwartz Zoltán, Stréli István, Szabó János II., Szilágyi Károly, Tóth Dániel, Tóth József, Weinberger Béla, Wetzler Miklós.

Könyvkiállítás.

A művészi könyv kedvelőinek mutatta be a Magyar Bibliofil-Társaság a rézmetszettel díszített könyvek szebbnél szebb és ritkább példányait az Iparművészeti Múzeumban. A régebbi századok francia, angol, olasz és németalföldi nagynevű illusztrátorainak remekbe készült munkái mellett és a nyugat nagyfejlettségű könyvparához képest, igen érdekes része a kiállításnak a magyar grafikusművészek rézmetszetes könyveinek csoportja.

Külföldi szaklapokhoz

csak nagyon körülményesen, kerülő utakon, esetleg külföldi baráti vagy egyéb összeköttetés útján juthat hozzá a magyar nyomdász, mert valutáris és más okoknál fogva drága az előfizetés. A szakirodalmi nemzetközi kapcsolatok azonban nem szűnhettek meg teljesen. Sajnos, Németországban még a szaklapok sem mentesek a hivatalos sajtóirányítás alól és ott politikát kevernek a szakügyekbe is. A magyar szakirodalom, mely azelőtt erős német hatás alatt állt, érzéi ennek kedvezőtlen oldalát. A svájci „Typographische Mitteilungen” komoly munkát végez, csupán hiányolható, hogy mellékletei a tipográfiai alakítást, szedésmegoldásokat kissé háttérbe szorítják. Rendkívül tartalmas, pompás kiállítású számai érkeztek Bécsből az „Österreichische Reklamepraxis” című szaklapnak, melyben a könyvnyomdászok is jelentékenyen szóhoz jutnak. Az „Archiv für Buchdruckerkunst” a grafikai művészetek összességét szolgálja német-angol nyelven. Kézzel kaptuk a nagy ambícióval dolgozó román szakkultúra lapjának, a „Buletinul Grafic”-nak, legutóbbi számát. A román-magyar szakművelődési kapcsolatok a Romániában működő magyar szakértársak érdeméből most is élénkek. A dícséretreméltó román szaklap többek között Székely Artúr szakértársnak a Grafikai Szemlében megjelent egyik nagyobb cikkét is közli. Bizonyos, hogy a szaklapok nemzetközi társaságában a mi Grafikai Szemlénkre okkal és joggal büszkék lehetünk. Igen szép a jugoszláv grafikai munkások szövetsége „Graficska Revija” című, horvát nyelven megjelenő szaklapjának márciusi száma is. Kitűnő, részben jól illusztrált cikkek vannak benne a könyvkötés különböző technikáiról, a kereskedelmi könyvek vonalzásáról, a női munkáról, nyomdai kalkulációról stb. (esz.)

A Sokszorosítók Ipartestülete

elköltöztött a Mária Valéria uccai Lloyd-épületből. Mostani hivatalos helyisége: V. Személynök ucca 16. I. em. 1. szám. Új telefonszámok: 1-149-07 és 1-159-57.

Könyvritkaságok.

A könyvnyomtatás a könyv alakját és készítmódját illetően a legbizarrabb ötletek valóra váltását is lehetővé tette a különcködésre hajló könyvkedvelők számára, amit a következő példák is bizonyítanak: A stockholmi országos könyvtárban az „Ördög Bibliája” című könyvnek egy számbőrből készült lapokra nyomtatott kiadását őrzik. – A 18-ik században selyemszövetre

ELSŐ MAGYAR BETŰÖNTŐDE RT.

RÉZLÉNYIAGYÁR
KÖNYVKÖTÉSZETI
ANYAGOK RAKTÁRA

BUDAPEST
VI, DESSEWFFY UCCA 32

TELEFÓN: 1-223-70, 1-271-18

nyomtatott könyvek közül említést érdemelnek Poliziano-nak 1792-ben Parmában kiadott „Stancái”. – Musset Alfréd „Lorenzaccio”-ját 1824-ben Lahure falapokra nyomtatta. Ez a kiadás kereskedés tárgyát nem képezte. Csak három példányt készítettek belőle. – Rochas Alfréd 1885-ben Blois-ban adta ki a „Holnap könyve” című tipográfiai ritkaságot. Ebben a könyvben a szerelmi részek rózsaszín, a háborús oldalak bíborvörös, a pásztorlkötemények halványzöld, a vallásos szövegek pedig ibolyaszínű papírosra vannak nyomtatva. – Cervantes „Don Quijote” című világhírű művének egyik kiadását parafalapokra nyomtatták. – Guyard „Világ-történet”-e úgy van nyomtatva, hogy a szöveget a könyv legutolsó sorától kezdve alulról felfelé az első sorig kell olvasni. – Kasselben (Németország) egy könyvkedvelő birtokában egy 600 verses kötetből álló rendkívüli könyvgyűjtemény van. Az egyes kötetek más-más fából gyártott papírosra vannak nyomtatva. A könyvek hátán vörös szattyánbőrbeletét van, amelyre annak a fának a neve van rányomtatva, amelyből a papírost gyártották. A betét felső részén a facsemete, alsó részén pedig már a megnőtt fa rajza is látható. A kötetek fedőlapjai az illető fa sajátosságait és a termelésükre legkedvezőbb talajt ismertetik. A rendkívüli könyvgyűjtemény eszméje egy Schnidbach nevű botanikus agyában született meg. Ez a különös ember a 18-ik század kezdetén halt meg. – Vannak még, főleg Franciaországban, egyéb gyűjtemények is, így liliputi könyvekből, emberbőrbe kötöttekből stb. László D.

Nyomdász-emberek könyvei.

Molnár Mór kiváló nyomdász-mesterünk a maga ötvenéves nyomdászágának fordulójára „Eszmény és valóság” címen jó kiállítású könyvet írt s adott ki. A könyv érdekes kaleidoszkópja a mindig jószándékú, becsületben megőregedett nyomdász-ember lelkének. „A kultúra, propaganda és a béke szolgálatában”: ez a könyv alcíme, s bizony találó. A műnek szépirodalmi részében az örök béke beteljesülésének útját-módját álmodja meg a szerző, a „Nyomdász pályán” című fejezetben pedig a maga szorgalmas tipográfusi életéből mond el közérdekű dolgokat. Megtudjuk belőle, hogy 1891 tavaszán szabadult föl Szekszárdon, Báter János nyomdájában, majd Fiúmában, Budapesten s aztán külföldön – többek közt Párizsban és Berlinben –

dolgozott mint akcídens-szedő. 1900-ban hazatérve Szekszárdra, megvette az igen jó hírű Ujfalussy-nyomdát, s azt jelentős részvénytársasággá fejlesztette, úgyhogy a világháború kitörése előtt 90–110 munkással dolgozhatott. 1902-ben kiadta „Nyomdaipar” című havi, majd heti közlönyét, s néhai Láng József nagyváradi és Mayer Rezső nagybecskereki nyomdászmeisterekkel egyetemben sokat dolgozott a nyomdaipari rend megteremtésén. 1907-ben kiadta a Könyvnyomtatók Évkönyvét, majd 1911-ben és 1912-ben is, de ekkor már Nyomdatulajdonosok Évkönyve címmel. 1932-ben kiválk a szekszárdi részvénytársaság kötelékéből és Budapesten alapít jól berendezett nyomda-, naptár- és papirosárú-vállalatot. – A nagyszerű energiájú jó nyomdászmeisternek sok sikert kívánunk működése második félszázadának megkezdésekor.

Páris-Propper Ernő, régi nyomdászcsalád tagja, „Egy életművész vidám utazása az élet körül” címen írt s adott ki hat éves könyvecskét. A könyv tartalma: glosszák az életről és halálról, aforizmák, elmélkedések, „veszések az irodalom dzsungeléből” és novellák. Kár, hogy nyomdászati vonatkozású dolgok nincsenek benne.

A „tüllográf”.

Kevéssé ismert sablón-nyomtatási eljárás ez, s különösen színes falragaszok készítésére alkalmas, ha legálább 2000 példányról van szó. Az eljárás a következő: Először az eredetnek színes rajzát kell elkészíteni pontos nagyságban. Azután elő kell készíteni a sablont, amely egy ív selyemgéből vagy tülbből áll. A tülbt rajzmátra feszítik, ráteszik a rajzra és azt ceruzával rápauszálják, ami a színek regiszterét adja meg. Minden színhez külön ráma szükséges. A művész ezután a rajznak azokat a részleteit, amelyek nem nyomtatódhatnak a képpel, lámpakorom és keményítő vegyületeivel kirajzolja. Ez kitölti a kép pórúseit, míg a bizonyos

színből nyomtatandó részek pórúsei nyitva maradnak. A nyomtatás maga egyszerű, még prés sem kell hozzá. A tülbrámát rákapcsolják egy asztallapra, úgyhogy a ráma azért mozgatható. A kapcsolósra a regisztert biztosítja. A nyomtató fölemeli a rámat, egy segítő munkás az ívet alátolja, mire egy külön erre a célra preparált tempónnal végigsímit rajta. Ezzel a festék a tül pórúsein átszűrődik a papirosra és állítólag oly nyomatot eredményez, mintha nyomtatásajtón készítették volna.

A Magyar Országos Szabványügyi Intézet

három rendkívül fontos szabványt adott ki, melyek a könyvnyomdászatot a legnagyobb mértékben érintik. A „MOSz 19” számú szabvány a „Papiros szállítási sáról és átvételéről” szól. Ez a szabvány a szállítási ügylet megkötésekor figyelembe veendő minőségi, alakzati, súlybeli és árbeli feltételeket, a szállítási egységeket és az ezeknél előfordulható minőségi és mennyiségi ingadozásokat, csomagolásra vonatkozó előírásokat és az árszámítást és az esetleges levonásokat, a szállítmány átvételét és igazolását, az átvételi eljárást, valamint a minősítési eljárás menetét stb. szabja meg. A „MOSz 20” számú szabvány „A papiros vizsgálatával” foglalkozik. Fontosabb pontjai: Négyzetmétersúly, rizmsúly, szilárdsági vizsgálat, íróképesség, áttetszőség, fatartalom, hamutartalom. A „MOSz 22” számú szabvány az „Írás és nyomtatás céljára szolgáló papirosok minőségéről” szól. Előírja, hogy a különféle nyomtatványokhoz milyen anyagú és minőségű papirosokat kell fölhasználni. E szabványok az iparügyi miniszter rendeleteiből a közszállításonkál már most is kötelező erejűek és a szabványokat továbbmenőleg az egész ipari és kereskedelmi életben érvényre akarják juttatni. A szabványok célja a gyártási anarchiában rendet teremteni. Az itt felsorolt szabványok a papirosalakok szabványosításával együtt igen fontosak számunkra és ezért ezekre a kellő részletességgel rövidesen visszatérünk. Szky.

Levél egy gépszedő kollégámhoz.

Erdélyi Károly debreceni kollégám a Grafikai Szemle ezévi 3. számában e címen levelet írt, amelyben az újévi számban megjelent fejtegetéssel „egy pár esetben véleményét szembehelyezni próbálja”. Barátságos hangon előrebocsátja: lehet, hogy téved és az igazság az én oldalamon van, de szolgáljon mentségül, hogy „tévedése jószándékú elgondoláson és némi gyakorlaton alapul”.

Szívemből örülök, hogy soraimhoz hozzászól, de legyen szabad megemlítenem, hogy ami a gyakorlatot illeti, nekem is sikerült – hála jó sorsomnak – némi tapasztalatot szereznem, mert még ebben az esztendőben lesz negyvenedik fordulója annak, hogy mint igazhívó járok imádkozni Gutenberg templomába.

Rátérve a tárgyra: még ma is helyesnek tartom azoknak az immár békésen pihenő eleinknek elgondolását, nagyszerű szabályát az egyenletesen beosztott sorokra és a helyes elválasztásra vonatkozóan. És nagy tisztelettel őrzöm emléket mindazon nyelvcsiszolóknak, kik valamiképp is szépítették, fényesítették gyönyörűségesen szép nyelvünket.

Ami az elválasztásokat illeti, én amellet emeltem fel zavamat, hogy a kollégák, ha sor kerül rája, ne válasszanak ilyen lehetetlenül el: képkereket, népta-nitót, szava-lóművésznőt. A kétbetűs elválasztást is csak szükségből csináljuk. Ha mód van rá, ki kell küszöbölni. Egy 10–12 cicerós formátumnál nem lehet, de egy 18–20 cicerós formátumnál mindenképpen kerülendő. (Egy budapesti nagy nyomda faktora egyszerre két újonnan belépett kollégát fizetett ki és bocsátott el azonnal, mert meglátta, hogy 20 cicerós szélességű szedésükben kétbetűs elválasztást csináltak.) A temp-lom szót sem fogadom el egészen, mert csak a magyar Duden megjelenése óta szedjük ezt a szót ilyenképpen. (Inaskoromban Papp Bertalan kollégától bizony verést kaptam, mert

temp-lom-ot szedtem: „Kutyaházi, az Isten házat lom-nak mered szedni!”)

Esztétikailag mindenképpen helytelennek tartom a sor végén az a, e, s betűket mindazok dacára, hogy E. kollégám a Grafikai Szemlét szegezi mellemnek. Lehet, hogy E. szakírtásam nem látja csúnyának ezeket a sor végén fityegő magános betűket, de én szememmel annak látom, különösen szélesebb formátumú szedésnél. Rémesen hat a sor végén a dr ls, ha a név a következő sorban következik.

Hogy én miképpen kerültem volna el közvetlenül a nevem fölöttéktelenkedő a betűt, megmutatja a fölöttéktel levő sor abnormális összehúzótsága – de akkor a nevet külön sorba kellett volna szedni. Innen a 13-ik sorban lévő „s” a betűknél ugyancsak a fölöttéktel levő sorra hivatkozom, hol nyolc helyem van, hová két pontnyi vastag kizárást anélkül betehetek, hogy a szabály vagy a szépérzék rovására menne műveletem. Egyetértek E. kollégával az egymás mellé szedendő szavakat illetőleg. Utalok a Grafikai Szemle múltévi 144. oldalán megjelent cikkemre, hol beszélek erről. Ezek a hibák különösen a rádióműsorok szedésénél jelentkeznek sűrűn.

Egy a célunk: művészetünket mindig szebbé, ne-mesebbé, szívet-lelket gyönyörködtetővé tenni, anélkül hogy egymást bánatnók. Ha valamilyen, általunk meg-látott és hibának tartott dolgot szóvá teszünk, akkor is a testvéri szeretet szent tüze viszi tollunkat és nem a feltűnni vágyás vagy a felhúzás rossz-májúsága. Lehet, hogy amit az én szememmel rossznak, csúnyának látok, más szem prizmáján nem az. Ismétlem, igenis a szépen, egyenletesen beosztott és megszedett sorok csipkézet-len széllé (magános betűk elhagyásával), melyek egy síkot alkotnak: tetszenek nekem, helyes, okos, ortográfiai-lag és tipográfiai-lag mindenben helytálló elválasztásokkal. A vélemények kicserélése, tüzetes megbeszélése pedig – egymás kölcsönös megbecsülésével – csak hasznára lehet művészetünknek. Weisz Rezső.

A Népszava rovatcím-pályázata.

A munkásság napilapja pályázatot tűzött ki rovat-címeinek új formai megoldására. A beérkezett 22 pályamunkát szakértői bizottság bírálta felül. E bizottságba a Világosság-nyomda Sebők Józsefet, a Nyomdász-Egyesület Dukai Károlyt, a grafikai munkások szervezete Doboz Lőrincet, a Népszava pedig Mónus Illést és Bresztovszky Edét küldte ki. A bizottság megállapította, hogy a beérkezett pályázatok között mind művészi, mind tipográfiai szempontból elismerésre méltó munkák találhatók. A beérkezett anyag beható átvizsgálása után a bizottság úgy döntött, hogy az első díjat, 150 pengőt a „Világosság 34” jellegű munkának ítéli oda. A jelleg levél felbontása után kiltunt, hogy készítője Horváth Ferenc kollégánk, továbbképző intézményünk szakoktatója. A százpengős második és a nyolcvanpengős harmadik díjat a bizottság egyesítette és három egyenlő részre osztva, a következő munkáknak ítélte. Jellege: „Munka C. és S.”, Csizmazia Kálmán betűszedő és Szelényi Tibor betűszedő közös pályázata (mindketten buzgó résztvevői szakkurzusainknak); továbbá jellege: „Ne csüggedj”, ifj. Oroszi Rezső könyvművész és jellege: „Caballero”, Stremmler Konrád litográfus pályázata. – A beérkezett pályamunkák április 12-én kiállításra kerültek Egyesületünk Kólcsey uccai helyiségében, s ez alkalommal igen nagyszámú érdeklődő tekintette meg őket.

Kalkuláció.

A könyvnyomdai kalkuláció tanítását szolgáló rendkívül alapos könyvet adott ki legújabbban a Deutscher Buchdruckerverein, mely már évtizedek óta nemcsak a nyomtatvány-irányárak kidolgozásával, hanem szakirodalmi nevelő munkával is arra törekszik, hogy a munkavállalásnál az igazságos kalkulációs elvek érvényesüljenek. A szakkörök már régen vártak egy olyan átfogó rendszerű szakkönyvre, mely a nyomdai kalkuláció bonyolult területén a követendő helyes Irányt

THALIA

DIVATÁRUHÁZ

Az Általános Fogyasztási Szövetkezet ruházati osztálya. A szervezett munkások legmegbízhatóbb bevásárlási helye. Lelkiismeretes kiszolgálás, olcsó ár. Nagy választék az összes női-, férfi- és gyermekruházati cikkekben.

AKÁCFU UCCA 2

GRAFIKAI SZEMLE

megmutatja. Ezt a várakozást most teljes mértékben kielégíti Krüger H. A. „Die Buchdruck-Kalkulation” című kiűnő műve, mely iránt már nálunk is nagy érdeklődés mutatkozik. A könyv elsősorban a kalkulációval általánosságban foglalkozik, majd rátér a technikai munkamenet sorrendje szerinti munkarészletek árkszámítására. A könyv beosztása nagyjában a következő: A nyomatóforma előállítás: Kézi szedés. Időbecslés. 1000 betű alapján való számítás. Gépszedés: Linotype, Typograph, Monotype. A nyomatóforma sokszorosítása: többszörös szedés, stereotípia, galvanizálás. A nyomtatás. A géposztályok meghatározása. Egyengetés. Továbbnyomtatás. Nyomatási pótlékok és engedmények. A továbbiakban a könyvkötészeti munkák kalkulációja következik a legrészletesebb földolgozásban. A könyv külön érdeme, hogy a papírosismeret kérdéseire is nagy súlyt helyez. A függelékben példákra alkalmazza az előnyösen ismert szerző a könyvben lefektetett kalkulációs tanításait. Minden kalkulációs tételt pontosan megtárgyalva, a legkimerítőbb kalkulációs ismereteket nyújtja a mű, melynek tanulmányozása rendkívül hasznos mindazoknak, akik a kalkulációval hivatásszerűen foglalkoznak, illetve azoknak, akik erre készülnek. (sz. a. II.)

Hármas szabály a kis nyomdáknban.

Vannak esetek, amikor valamely könyv vagy más folyó szövegű szedésnek az elkészítése azon fordul meg, hogy mennyi lesz annak a terjedelme. Kisebb példányszámú munkáknál, különösen a kisebb kapacitású üzemek, nemigen csinálnak lelkiismereti kérdést abból, hogy egy elvállalt kompressz szedés terjedelme 32 vagy 34 oldal lesz-e. Láttam már olyan újságot is, amelynél úgy segítettek a számítási hibán, hogy a közlemény végét kisebb betűből szedték, mint az elejét. Most, amikor már a legtöbb tollforgató ember írógéppel rendelkezik vagy írógépbe diktálja mondanivalóját,

egy kis számítási készséggel rendelkező nyomdász a már ismert számítási táblázatok segítségével majdnem pontosan ki tudja számítani a kézirat terjedelmét, azért az előbb említett megoldás nem indokolt. Az ellenőrzés szempontjából – különösen kézírás és szélesebb vágású betű esetén – próbaszedést kell csinálni, hogy meglepetés ne fordulhasson elő. Az írógéppel való írás minden esetben ritkított legyen, mert ez nagy mértékben megkönnyíti az olvasást, azonkívül az elkerülhetetlenül szükséges beszúrásokra is van hely, s jobb is, ha azok a helyükre, mintsem a kézirat oldalára vagy hátuljára kerülnek. A szokásos nullás félíves papírosra való írás kezelése úgy a kéziszedőnek, mint gépszedőnek föltartást jelent, mert az ily kézirat nem fér el sem a szedőszekrényen, sem a gép kézirattartóján, azért össze kell hajtogatni, átnyúlik a másik szekrényre, ahonnan a „gspán” – ha a jobboldali rekeszhez ér a keze – rendszerint lelőki, amivel zavarja és föltartja szaktársát. A szedőgépnél is állandóan „kezelni” kell az ilyen kéziratot. Pedig segíteni lehetne ezen. Negyedíves papírosra kell írni! Ez elfér a szekrény szélén és a szedőgép kézirattartóján. Ha félíves papírosra való írás mellett kardoskodik az író vagy szerkesztő, akkor hagyjon közepén 3–4 üres sort, hogy ott össze lehessen hajtani, vagy elvágni.

Az ily kézirat kiszámítása – ha arra egyenlő számú sort írunk – majdnem mindig biztos.

Ezzel kapcsolatban fölhívom a szaktársak figyelmét arra, hogy a rendelkezésünkre álló számítási táblázatok mellett megbecsülhetetlen szolgálatot tesz még az egyszerű hármasszabály ismerete is. Ez ismeret birtokában a legkülönfélébb számítási műveletet végezhetjük el. Az egyszerű hármasszabály segítségével nemcsak szedés-, hanem papíros-, százalék- stb. számításokat is gyorsan és jól oldhatunk meg. Cikkem elején említettem, hogy különösen a vidéki kis üzemek esnek abba a hibába, hogy a helytelenül kiszámított kézirat

miatt úgynevezett „repülő” oldalt kénytelenek néha az ív közepébe vagy végére ragasztani. Ez kis példányszám esetén még tűrhető, de nagyobb munka esetén borsosabb könyvkötői számla formájában bosszulja meg magát az ilyen számítási hiba. Olyan üzemekben, ahol többféle (ciceró, garmond, petit, borgisz stb.) betű áll rendelkezésre, gyakori eset, hogy a kisebb papírosszámla vagy könyvkötői munka megtakarítása érdekében a már valamilyen betűtípusra kiszámított munkáról azt is meg kell mondani, hogy az kisebb vagy nagyobb betűből szélesebbre vagy keskenyebbre szedve, hány oldal terjedelmű lenne. Az egyszerű hármasszabály segítségével ez is rögtön kiszámítható. Alább közlök néhány hármasszabály szerinti egyszerű példát. Szándékosan választottam ezeket a példákat, hogy a hármasszabály egyszerűsége és pontossága szembeötlőbb legyen. Föltesszük a kérdést:

$$\begin{aligned} &\text{Ha } 100 \text{ fillér } 100\% \\ &\text{akkor } 50 \text{ „} x \text{ (hány \%)} \\ &x : 100 = 50 : 100 \end{aligned}$$

Először leírjuk az ismeretlen számot, az x-et, utána a példa szerint az x felett vagy alatt álló számot, azután feltesszük magunknak a kérdést, hogy a keresett szám végeredményében többet ad-e vagy kevesebbet; ha többet várunk, akkor az x fölött álló szám után a nagyobb számot, ha kisebb végső eredményre számítunk, akkor először a kisebb számot, azután a nagyobbat írjuk. Mikor evvel készen vagyunk, a két középső számot egymással megszorozzuk, azután elosztjuk a külső számmal, azaz a kültaggal és megkapjuk az eredményt, a keresett számot. Így: $100\% \times 50 = 5000 : 100 = 50\%$. Ez a nyitja az egyszerű hármasszabálynak, melynek segítségével három ismert számból a negyedik ismeretlen kiszámíthatjuk.

Egy már kiszámított szedés 36 oldalt tesz ki 24 ciceró szélesre szedve. Ez egy negyedíves szaporítaná a

LORILLEUX

CH. ÉS TÁRSA RT.

KŐ- ÉS KÖNYVNYOMDAI FESTÉKGYÁR
IRODA: BUDAPEST
IV. FERENC JÓZSEF RAKPART 27. SZ.
GYÁR: BUDAFOK
TELEFÓNSZÁM: 2-696-35 • 2-697-78

papíros árát és a könyvkötő munkáját és a nyomtatást, azért ha ezt célszerűbb két ívré ráhozni, így számíthatjuk ki:

$$24 \text{ szélesre szedve adna } 36 \text{ oldalt}$$

$$\frac{26}{x} = \frac{24}{x} \quad x \text{ (hány)}$$

oldalt adna? $x : 36 = 24 : 26$

$36 \times 24 = 864 : 26 = 32$ oldal. Ha a szedést egy sorral magasabbra vesszük, még beosztásra is marad bőven hely.

Egy már valamely betűnagságra kiszámított szedésnek kisebb vagy nagyobb betűből való szedését így számíthatjuk át:

$$36 \square \text{ pontnyi betűből szedve adna } 4 \text{ oldalt}$$

$$\frac{144}{x} = \frac{36}{x} \quad x$$

$$4 \times 144 = 576 : 36 = 16, \text{ azaz négyszeresét.}$$

Ha $64 \square$ pontnyi betűből szedve 1 oldal akkor $144 \square$ $x = 225$ oldal lesz.

Sok ilyen példát lehetne még fölhozni, de ezekből a mutatókból már következtetni lehet az egyszerű hármas szabály sokoldalú használhatóságára.

Végezetül legyen itt egy pár papíroskiszámítási példa is. 12 kilós 0-ás alakú papíros minőségének megfelelő 10-es papírosra van szükségünk. Az ár kiszámítása céljából tudnunk kell, hogy hány kilós papíros az. Ez esetben a számítás így fest:

Ha a 0-ás, azaz $1428 \square$ cm-es papíros súlya 12 kg

akkor 10-es $3500 \square$ x

$$x : 12 = 3500 : 1248$$

$$12 \times 3500 = 42.000 : 1428 = 30 \text{ kilóval.}$$

A mintapapírosnak nem okvetlen szükséges valami gyártott alakúnak lenni, csak az a lényeges, hogy derék-szögű legyen, hogy milliméterrel le lehessen mérni, azonkívül a pontos súlyát is meg lehessen állapítani, különben a mintapapírosnak a nagysága a keresett papírosalak súlyát nem befolyásolja. Bár a forgalomban lévő papírosalakok rendszer nélkül vannak megállapítva, azoknak súlyát mégis bizonyos rendszer szerint határozzák meg. Ez a rendszer egy négyzetméter papírosnak a súlya, amit grammsúlynak neveznek. Ha tehát valaki bizonyos grammsúlyú papírosról beszél, az mindig egy négyzetméter papíros súlyát jelenti, tehát más a papíros súlya és más a grammsúlya. Például az újságpapíros 50 grammsúlyú, a tizkilós nullás papíros pedig 70 grammsúlyú papírnak felel meg. Ez körülbelül elég ahhoz, hogy a papíros súlya és grammsúlya felől tájékozódva legyünk. Most nézzünk meg néhány ilyen számítást, amely természetesen más alakú papírosra is érvényes. Ha 10.000 cm²-es papír súlya 70 gramm

$$\text{akkor } 1428 \text{ cm}^2\text{-es (0-ás) papír súlya } x \text{ gramm}$$

$$x : 70 = 1428 : 10.000$$

$$70 \times 1428 = 99.960 : 10.000 = \text{kereken } 10 \text{ grammal, tehát ezer ív tíz kiló.}$$

Ha egy ív 1428 cm^2 -es című papíros súlya 10 gramm, mennyi annak a grammsúlya? Erre is megfelel a hármas szabály. Ha 1428 cm^2 -es papíros súlya 10 gramm akkor $10.000 \square$ x

$$x : 10 = 10.000 : 1428 = 70 \text{ grammal,}$$

azaz 70 grammsúlyú a keresett papíros. Juhász B.

Szeressük a korrektorokat!

Talán szentimentálisnak tűnik ez a mondas, amelyet Herzog szaktárs sorai váltottak ki belőlem. Pedig így kellene hogy legyen: szeressük őket! Ismerjük el: a legnehezebb és leghálátlanabb pozíció az övék a nyomdáknak. Megértést kér minden oldalról a cikk írója. Tehát legalább mi értsük meg korrektor kollégáinkat, mert nekünk is nagy szolgálatot tesznek akkor, amikor átkutatják szedésünket és kíméletlenül írtják a hibákat, nem törődve azzal sem, ha néha-néha tarkállik is a levonat a javításoktól. Inkább egy-két sorral több korrektúra-szedést szedünk, mintsem esetleg ki legyünk téve annak, hogy a szedésünkről készült nyomtatványok ezreit kelljen makulatúraképp „értékesíteni”, ami után a legtöbb esetben új helyet kereshetünk magunknak.

Csak az tudja igazán értékelni a korrektor munkáját, aki nélkülözni munkája közben a sajtóhibáknak ezt az

A 4. füzet tartalma:

	Old.
A Nyomdász-Egyesület szakkulturális munkássága.....	77
Hirdetések korrigálásáról (Herzog Salomontól)	78
Még egy adag hibalehetőség (Rassofszky Andortól)	79
Levélpapírosok szedése (Horváth Ferencről)	80
A nyomtatómunka kalkulációja (Székely Artúr II.-től).....	82
Egységesítsük a színek elnevezését (Ifj. Novák Lászlótól)	83
A könyvnyomtató meg a papíros (Höhne O. és S. + G.-től).....	84
Stereotípa és galvanoplasztika (Höhne O. és Schreiber Edétől)	93
Nyomatótechnikai apróságok (Höhne O., Jáki Tóth Gusztáv és Lackenbach Artúrtól)	93
A szedőgépes munka birodalmából (Türk S., Ziegler Gyula és Bánhegyi Mátyástól)	94
Főljegyzések (Szkly, Weisz Rezső, sz. a., Juhász Béla, Erdélyi József és László Dezsőtől) ...	97
Szerkesztői posta.....	100
A Nyomdász-Egyesület szakkulturális munkacsoportjának szedés példái és ólommetsettel a boríték 1., 3. és 4. oldalán és a lap bensejében a 85-től 92-ig terjedő nyolc oldalon.	

esküdt ellenségét. Ki nélkülözi? A fővárosi közepes és kisebb nyomdák, valamint – mondhatnók – a vidéki nyomdáknak valamennyi szedője! Mennyi bajtól, „háring”-től mentené meg ezekben az üzemekben a kollégákat a nyomdász-korrektor! Mert ilyen helyeken mutatkozik ám meg, hogy mennyit érnek a lateiner-korrektorok! Semmit! Legfeljebb csak annyit, mintha odaadnák a levonatokat olyan egyéneknek, aki így-úgy megtanult folyékonyan olvasni. Nem könnyelmű állítás ez! Meggyőződtem én magam is és bizonyára nagyon sokan meggyőződtek rajtam kívül a kollégák arról, hogy mennyit értenek a korrigáláshoz ahhoz a réteghez tartozók, akiket bizonyos oldalról oda szeretnének ültetni az eddig minden tekintetben jól megfélelő nyomdász-korrektorok helyére. Fényes bizonyíték lehet etekintetben az, ha fáradtságot vesz a kételkedő és átolvas egy olyan könyvet, amelyet vidéken nyomtatnak – ahol nincsenek nyomdász-korrektorok –, s azután átolvas egy olyant, amelyet a főváros valamelyik nagyobb nyomdájában kiviteleztek. Akármilyen iskolai végzettséggel rendelkezézzék is a vidéki könyv korrigálójá, az általa átolvasott műben nagyon sok kifogásolni való hiba lehetséges! Nem szégyene ez a lateiner foglalkozású korrektoroknak, de igenis dicsősége a nyomdász-korrektoroknak, mert igenis nyugodt lélekkel állíthatom, hogy a fővárosban és a vidéken készült nyomtatványok között azért van olyan nagy különbség hibától való mentesség szempontjából a fővárosi nyomdák javára, mert nyomdász-korrektorok is átolvassák azokat nyomtatás előtt! Olvassák át műveiket, írásaikat a szerzők is, de az lenne a legjobb megoldás, ha mindenütt átolvassák azokat a nyomdász-korrektorok is! Erdélyi J.

A hivatalos titok védelmében.

A párizsi közigazgatási számvevőszék a 15-ik században csak olyan könyvkötőt alkalmazott, aki analfabéta volt. A pályázónak az állás elfoglalása előtt esküvel kellett bizonyítania, hogy sem írni, sem olvasni nem tud. Így akartak a hivatal urai megbizonyosodni, hogy

a felvett könyvkötő ne olvashassa és ne árulhassa el a hivatásának gyakorlása közben kezei közé kerülő bizalmas hivatalos iratok: számadások, lajstromok, könyvek, okmányok stb. tartalmát. Egy 1492 július 3-ikáról keltezt okiratban Guillaume Ogier-től megszövegezett eskümintában a következő passzus foglaltatik: „Ha az írás-olvasástudatlansági esküt letett és felfogadott könyvkötőtől bármikor kitűdődik, hogy írni és olvasni megtanult, úgy állásából azonnal el fog mozdítani és helye mással fog betölteni.” – A hivatalos titoknak megőrzése szempontjából különben nálunk is mutatkoztak érdekes jelenségek. A nyolcvanas években például a magyar kormány hivatalos lapját, a Budapesti Közlönyt Jórészben néma szedőkkel szedették az Atheneumban, azzal a föltevessel, hogy néma embernek „az anyja sem érti a szavát”, s így a néma szedők nem egykönnyen adhatják tovább a hivatalos lapban esetleg előre kiszedetett diszkrét közleményeket. László D.

SZERKESZTŐI POSTA

Lapunk szerkesztője található minden kedden délután 5 és 6 óra között az Egyesületben, egyébként reggel 8 órától délután 2-ig a Világosság-nyomdában (telefon: 1-310-16).

A legközelebbi füzet szerkesztőségi záróideje június hó 10.

* * *

D. S.: Dolgozatát átadtuk a szerkesztő-bizottság illetékes szakspecialistájának. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy a mult füzetbeli „Könyvnyomdai nyomtató automaták”-kal távolról sem láttuk kimerítve az ügyet. Sőt a cikk szerzőjével az volt a megállapodásunk, hogy 20-24 tollrajzot készít a gépekről, s megfelelő szöveggel – összefüggő, mindamelllett önállóan is vehető cikkek formájában – foglalja össze a rájuk vonatkozó tudnivalókat. Elkészítve, lehetőleg kronológikus sorrendben, a nálunk is ismert, többnyire német gyártmányú gépekkel, melyek közül négynek az ábráját és rövid leírását már közöltük is (e négy géptípus egyes budapesti nyomdáknak megtalálható), folytatva az ugyan-csak Magyarországon fellelhető egyéb automaták leírásával – legyenek azok bármely ország gyártmányai –, majd áttérve a nálunk még ismeretlen, vagy csak hírből ismert automaták ismertetésére, országok szerint csoportosítva, s bemutatva, hogy mi az előnye például az északamerikai gyártmányoknak a német gyárak készítményei fölött és viszont. Sajnos, a cikkíró-rajzoló az első négy ábra leadása után olyan üzemi baleset érte, hogy a jobb kezét rajzolásra használni egyelőre nemigen tudja. Reméljük, hogy ez az akadályozottság már csak rövid ideig fog tartani. A tárgyhoz való hozzászólásokat azonban, így D. S. kollégánkét is, addig is szívesen vesszük.

Többeknek. Dolgozataikat terünk szűkös volta miatt kénytelenek voltunk ebből a füzetünkben kihagyni.

A Grafikai Szemlét a kiadó Egyesület szakmunkás tagjai illetményként kapják. Nem tagoknak előfizetési díj: egész évre 7.- pengő egyes számok ára 1.- pengő.

Felelős szerkesztő: Novák László.

A szerkesztő-bizottság tagjai: Bauer Henrik, Fuchs Jenő, Grosz Ernő, Herzog Salomon, Schneider Jenő, Schreiber Ede.

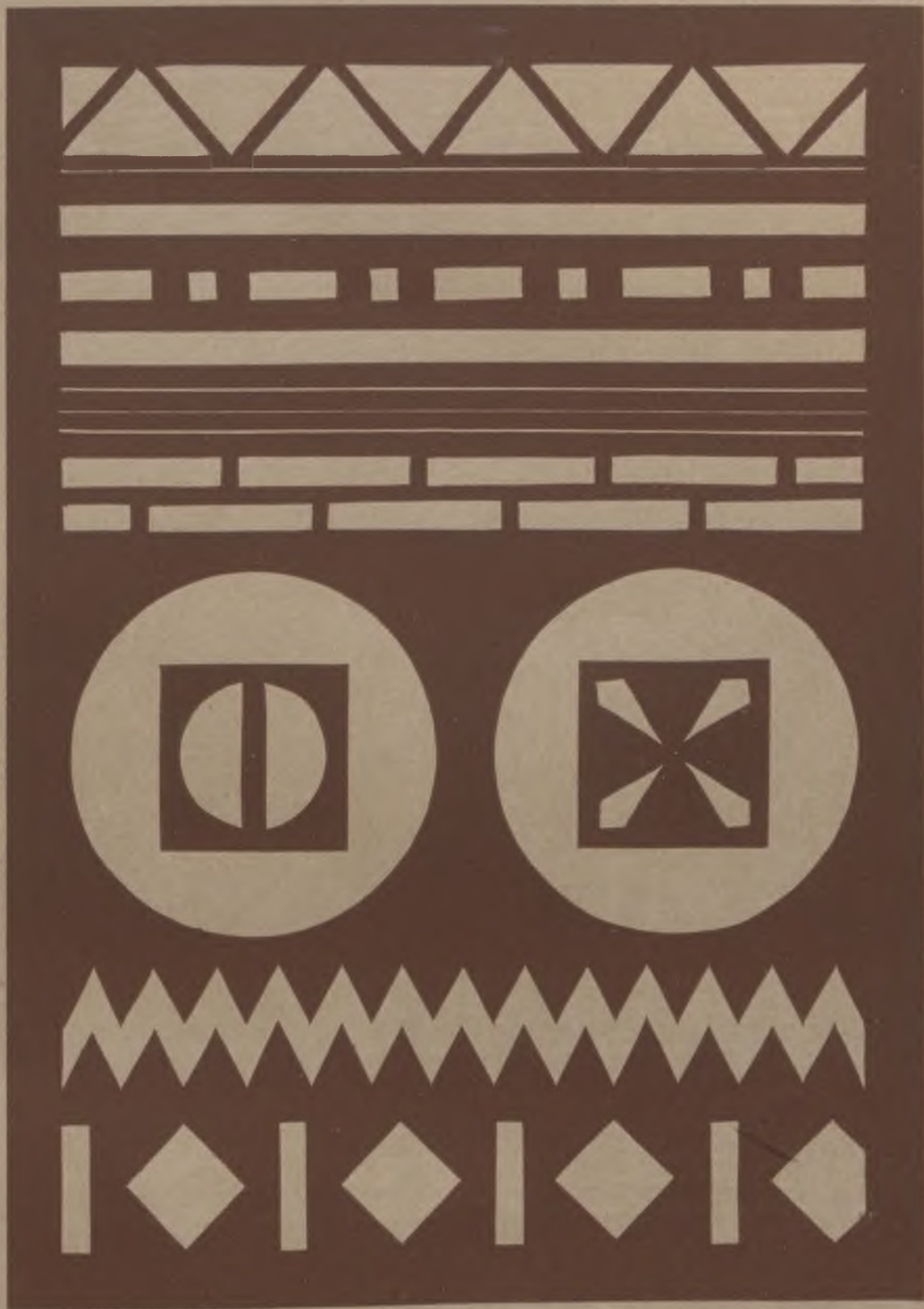
A lap kiállításának kérdéseivel és a mellékletek elbírálásával foglalkozó művészi kollégium tagjai a szerkesztőn és kiadón kívül: Dukal Károly és Kún Mihály.

Kiadó-tulajdonos:

a Magyarországi Könyvnyomdai Munkások Egyesülete.

Felelős kiadó: Halász Alfréd.

Nyomtatja: Világosság Könyvnyomda Rt. Budapest (VIII, Conti ucca 4. sz.); műszaki igazgató: Deutsch D.

Mutató a Könyvnyomdai Munkások Egyesülete szakbelli továbbképzője ólommetező tancsoportjának munkáiból. Metszette: Egrý László. Az ilyenfajta vonalak, kockák, téglalapok stb. metszése a kézügyesség fejlesztésére és a szerszámok helyes kezelésének begyakorlására szolgál. További fokozatot képez a tanmenetben a görbe vonalak metszése, amelyek közül táblánkon a fél kör van képviselve.

Mutató a Könyvnyomdai Munkások Egyesülete szakbelli továbbképzője Ólommetező táncsoportjának munkáiból. Metszette: Höchst Pál. – A táncsoport kidolgozta példák között igen változatos motívumoka találunk, így a jelen táblán meander-szalagot, szőlőleveles dísz babérra emlékeztető levéldísz stb. Mindeme példák a vésőszerszámok kezelésének begyakorlására valók.